ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ВСТУПУ ПАРТНЕРІВ У ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

МАГІСТР

за спеціальністю 053 Психологія

ЄФІМОВОЇ ОКСАНИ МИКОЛАЇВНИ

Кваліфікаційна робота
допущена до захисту
Зав. кафедри _____
«04» травня 2026 р.

Науковий керівник:
Платаш Л.Б.,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент:
_____,
_____

КИЇВ - 2026

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ШЛЮБУ ЯК ФОРМИ СУЧАСНОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ 13
1.1. Цивільний шлюб як соціальний та психологічний феномен 13
1.2. Психологічні теорії та чинники вибору цивільного партнера 20
1.3. Мотивація партнерів до вступу у цивільний шлюб у психологічних дослідженнях 28
Висновки до першого розділу 35
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ ВСТУПУ ПАРТНЕРІВ У ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ 37
2.1. Організація та методичне забезпечення емпіричного дослідження 37
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження 43
Висновки до другого розділу 63
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ ВСТУПУ ПАРТНЕРІВ У ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ 65
3.1. Компаративний аналіз соціальних та психологічних чинників вступу у цивільний шлюб сімейних партнерів 65
3.2. Апробація та оцінка програми підвищення ефективності свідомого партнерства під час перебування у цивільному шлюбі 73
3.3. Практичні рекомендації фахівцям сфери дошлюбного консультування та роботи з цивільними партнерами 84
Висновки до третього розділу 88
ВИСНОВОК 90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ..... **Error! Bookmark not defined.**
ДОДАТКИ ..... **Error! Bookmark not defined.**

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Трансформація інституту сім’ї в сучасній Україні супроводжується активним поширенням неформальних моделей партнерства, серед яких особливе місце посідає цивільний шлюб. У сучасному соціокультурному просторі фактичні шлюбні відносини перестають сприйматися як девіація, стаючи для багатьох пар самостійною життєвою стратегією або тривалим етапом перевірки почуттів перед офіційною реєстрацією. Проте, попри зовнішню лібералізацію, цивільний шлюб залишається психологічно вразливою структурою, що характеризується статусною невизначеністю та специфічними внутрішніми конфліктами.

Проблема соціально-психологічних умов вступу в такі союзи набуває особливої гостроти через розбіжність очікувань чоловіків і жінок, що часто призводить до дестабілізації стосунків. У той час як для одних партнерів цивільний шлюб є формою збереження особистої автономії, для інших він стає джерелом хронічної тривоги через відсутність соціальних гарантій та чітких рольових зобов'язань. Необхідність вивчення внутрішніх механізмів функціонування таких пар зумовлена потребою у створенні дієвих програм психологічної підтримки молодих сімей у мінливих суспільних умовах.

Складність феномену цивільного шлюбу вимагає глибокого аналізу мотиваційних, особистісних та поведінкових чинників, які спонукають партнерів до вибору саме цієї форми спільного проживання. Актуальність теми підсилюється дефіцитом комплексних психологічних досліджень, які б поєднували аналіз мотивації із практичними заходами щодо гармонізації стосунків у фактичних союзах. Вивчення цієї проблеми дозволить глибше зрозуміти психологічну природу сучасного партнерства та розробити ефективні алгоритми дошлюбного консультування.

Ступінь наукової розробки теми. Теоретичний фундамент дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені психології сім'ї та міжособистісних взаємин. Зокрема, питання трансформації шлюбних

відносин та готовності молоді до сімейного життя вивчали О. Адамова, О. Тодощак [1], В. Кравець [24] та Р. Федоренко [55]. Психологічні чинники задоволеності шлюбом та емоційні аспекти взаємодії партнерів аналізували О. Байєр, О. Глушко [3], Л. Березовська, Т. Ямчук [5], І. Бондаревська [8], а також С. Бондар [7]. Проблематику рольових очікувань та ієрархії сімейних цінностей розробляли О. Емішянц [16], М. Мушкевич [33], Г. Кошонько [23] та Л. Лисенко [29]. Питання тривожності та типів прив'язаності в контексті партнерства досліджували Т. Іванова [18], І. Озерова [35] та зарубіжні автори, такі як Е. Еріксон [64] і Дж. Роудс [69].

Аналіз мотиваційних чинників та стабільності неофіційних союзів представлений у роботах Л. Слюсар [47], О. Столярчук [49], А. Фесенко [56], а також у дослідженнях С. Коен [63] та С. Стенлі [70]. Питання гармонізації стосунків засобами психологічного консультування висвітлювали В. Вінс [11], Є. Потапчук [39] та О. Цільмак [41]. Соціально-правові аспекти та перспективи легалізації цивільних партнерств в Україні аналізували Т. Кравцова [25] та С. Сітнік [46].

Незважаючи на значний обсяг наукових напрацювань, питання специфічних соціально-психологічних умов, що визначають успішність вступу в цивільний шлюб, потребує подальшого детального вивчення.

Об’єкт дослідження: цивільний шлюб як соціально-психологічна категорія організації сімейного життя.

Предмет дослідження: соціально-психологічні умови вступу партнерів у цивільний шлюб.

Мета дослідження: проаналізувати соціально-психологічні аспекти цивільного шлюбу як сімейної форми та запропонувати програму ефективності усвідомленого партнерства молоді щодо гармонізації взаємин партнерів у сучасних умовах.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз цивільного шлюбу як соціально-психологічного феномену та визначити основні чинники вибору цієї форми партнерства.

2. Організувати та провести емпіричне дослідження мотиваційних чинників прийняття рішення молодими людьми про вступ у цивільний шлюб.

3. Провести компаративний аналіз соціально-психологічних чинників вступу у цивільний шлюб з урахуванням гендерного аспекту.

4. Розробити та апробувати психокорекційну програму, спрямовану на підвищення рівня усвідомленості партнерів та стабілізацію їхніх стосунків у цивільному шлюбі.

Гіпотеза дослідження: прийняття рішення молоддю щодо вступу у цивільний шлюб детерміновані суб'єктивним прагненням особистості зберегти власну автономію у поєднанні з підвищенням емоційної близькості. Зокрема:

– існує статистично значущий зв’язок між надійним типом прив’язаності партнерів та рівнем їхньої задоволеності шлюбно-сімейними відносинами (у тексті дослідження – «перша частина емпіричної гіпотези»);

– існують суттєві гендерні розбіжності у мотивації вступу до цивільного шлюбу та суб’єктивній ідентифікації власного шлюбного статусу у чоловіків та жінок (у тексті дослідження – «друга частина емпіричної гіпотези»).

Для реалізації поставлених завдань використано комплекс наукових **методів дослідження:**

– *теоретичні:* аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, узагальнення, порівняння, систематизація;

– *емпіричні:* спостереження, бесіда, анкетування, тестування (Тест-опитувальник «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко); Тест на тип прив'язаності (ECR-R); Методика «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової; Методика «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі; Авторська анкета «Соціально-психологічні чинники формування партнерських стосунків»), експеримент;

– *методи математичної обробки даних:* методи математичної статистики, коефіцієнт рангової кореляції r_s Спірмена – для встановлення взаємозв'язків між задоволеністю шлюбом, типами прив'язаності та рольовими очікуваннями; непараметричний U-критерій Манна-Уітні – для здійснення компаративного аналізу та виявлення статистично значущих розбіжностей у показниках чоловіків і жінок; Т-критерій Вілкоксона – для оцінки інтенсивності та спрямованості зрушень у психологічних показниках партнерів після проходження програми; G-критерій знаків – для верифікації змін у номінальних даних (відповідях анкетування) та визначення типовості позитивних зсувів у прогностичних планах досліджуваних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *вперше* системно узагальнено теоретичні підходи до вступу партнерів у цивільний шлюб, при якому простежується значущий взаємозв'язок між особистим сприйняттям та наявними сімейно-партнерськими відносинами чоловіка та жінки;

– *виявлено* взаємозв'язок між типами прив'язаності та рівнем задоволеності стосунками у неофіційних союзах;

– *доведено* ефективність психологічного втручання у трансформацію прогностичного вектора партнерів від невизначеності до свідомого планування майбутнього.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблена та апробована програма «Свідоме партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі» може бути використана практичними психологами, соціальними працівниками та консультантами центрів планування сім'ї для роботи з молодими парами. Сформульовані рекомендації дозволяють фахівцям проводити більш ефективну діагностику та корекцію стосунків у фактичних шлюбах, сприяючи зниженню конфліктності та підвищенню відповідальності партнерів. Результати дослідження можуть бути впроваджені в навчальний процес при підготовці фахівців спеціальності «Психологія» у курсах «Психологія сім'ї» та «Основи психологічного консультування».

Експериментальна база дослідження. Для проведення емпіричного дослідження було сформовано вибірку, що складається із 60 осіб (30 пар), які перебувають у фактичних шлюбних відносинах без офіційної реєстрації шлюбу терміном від одного року. Серед досліджуваних – 30 чоловіків та 30 жінок віком від 20 до 35 років. Середній вік досліджуваних – 27 років.

Апробація результатів дослідження відбувалася шляхом підготовки та публікації статті за темою кваліфікаційної роботи «_____» у «_____» та тез доповідей у _____.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів з їх підрозділами, списку використаних джерел (71 найменування на 7 сторінках), 9 додатків (на 16 сторінках). Робота містить 15 таблиць. Загальний обсяг роботи – 114 сторінок, із них – 85 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ШЛЮБУ ЯК ФОРМИ СУЧАСНОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

1.1. Цивільний шлюб як соціальний та психологічний феномен

Розгляд цивільного шлюбу як складного соціально-психологічного феномену потребує комплексного аналізу його сутнісних характеристик, що виникають на перетині індивідуальних прагнень особистості та глобальних трансформацій суспільних інститутів. У сучасній психологічній науці цей тип шлюбу перестав сприйматися як перехідна або «неповноцінна» форма стосунків, набувши статусу самостійної моделі життєустрою, що має унікальну динаміку, специфічну систему мотивації та особливі механізми регуляції міжособистісної взаємодії. Феноменологічне поле цивільного шлюбу охоплює не лише факт спільного проживання, а й особливий тип психологічної дистанції, специфіку розподілу ролей та рівень усвідомленої відповідальності партнерів один перед одним.

Сучасний стан сімейних відносин в Україні характеризується глибокою трансформацією, де традиційні форми шлюбу поступово поступаються місцем альтернативним моделям життєустрою, що зумовлено зміною ціннісних орієнтацій особистості. Як зазначає Т. Гурко, трансформація інституту сім'ї в сучасному суспільстві пов’язана з переходом від «інституційного» до «індивідуалізованого» шлюбу, де на перший план виступає не соціальний обов'язок чи релігійні приписи, а особисте самовираження та емоційне задоволення кожного з партнерів [13, с. 34]. Такий підхід дозволяє розглядати цивільний шлюб як простір для реалізації автентичних потреб людини в інтимності без зовнішнього інституційного тиску.

Досліджуючи специфіку українського контексту в умовах тривалих кризових явищ, Л. Слюсар наголошує, що в період війни цивільний шлюб часто стає формою психологічної адаптації молоді до невизначеного майбутнього,

дозволяючи зберігати близькість без необхідності негайного вирішення юридичних формальностей [47, с. 12]. Стабільність таких пар сьогодні значною мірою залежить від внутрішньої згуртованості, а не від зовнішнього статусу. Це створює особливий психологічний клімат, де довіра стає основним фундаментом існування сімейної системи в екстремальних умовах.

Згідно з офіційними даними, які надає Державна служба статистики України, у суспільстві чітко простежується тенденція до збільшення середнього віку вступу в перший шлюб та зростання кількості домогосподарств, що базуються на незареєстрованому співжитті [15]. Статистичний аналіз демонструє, що цивільний шлюб став соціальною нормою для періоду ранньої дорослості, виступаючи або як етап підготовки до реєстрації, або як самодостатній стиль життя. Таке кількісне зростання актуалізує потребу в детальному вивченні внутрішніх психологічних механізмів, що утримують такі шлюби від розпаду.

Психологічне розмежування категорій «сім'я» та «шлюб» має принципове значення для розуміння даного феномену, оскільки вони не завжди збігаються у свідомості сучасних партнерів. Зокрема, О. Чигир визначає шлюб як переважно соціально-правову форму стосунків, тоді як сім'я розглядається як психологічна спільність, що базується на глибокій інтимності, спільних цінностях та єдності життєвих цілей [59, с. 280]. У контексті цивільного шлюбу це означає, що партнери можуть відчувати себе повноцінною сім'єю, свідомо ігноруючи шлюб як державний інститут, що висуває нові вимоги до психологічного консультування таких пар.

Доповнюючи цей аналіз, А. Фесенко та І. Іщенко вказують на те, що трансформація шлюбних відносин в сучасній Україні відбувається в напрямі інтенсивної «демократизації» особистої сфери, де цивільний партнер виступає як рівноправний суб'єкт без жорстко закріплених патріархальних чи гендерних ролей [56, с. 133]. Це створює умови для гнучкої побудови стосунків, проте одночасно породжує високий рівень рольової невизначеності. Відсутність чітких

соціальних сценаріїв змушує партнерів самостійно винаходити правила співжиття, що часто стає джерелом внутрішніх конфліктів та непорозумінь.

Психологічний феномен цивільного шлюбу нерозривно пов'язаний із поняттям суб'єктивного благополуччя, яке в таких парах має свою специфіку, відмінну від офіційного подружжя. Н. Шеленкова та К. Семьонова дають характеристику цивільному шлюбу як системі, де емоційна близькість домінує над обов'язком, що робить такі стосунки більш чутливими до змін емоційного фону [60, с. 26]. Відсутність «паперового» закріплення стосунків вимагає від партнерів постійної активності щодо підтримання інтересу та любові, оскільки розірвання такого шлюбу є технічно простішим, ніж офіційне розлучення.

Проблема вибору форми шлюбу часто розглядається через призму морально-етичних дилем, які виникають перед сучасною людиною в умовах ціннісного плюралізму. В. ейнека аналізує цивільний шлюб у категоріях «добре чи погано», доходячи висновку, що психологічна оцінка такого шлюбу залежить від збігу очікувань партнерів та їхньої здатності до відкритої комунікації [14, с. 1]. Найбільшою загрозою для цивільного шлюбу є когнітивний дисонанс, коли один із партнерів розглядає співжиття як тимчасовий іспит, а інший – як фінальну форму стосунків.

Важливим аспектом феноменології цивільного шлюбу є його сприйняття у правовому полі та суспільній думці, що безпосередньо впливає на самовідчуття партнерів. Т. Кравцова та М. Корнієнко досліджують питання легалізації цивільних партнерств, зауважуючи, що відсутність правового статусу часто породжує у партнерів почуття соціальної незахищеності [25, с. 1]. Це почуття може трансформуватися у внутрішню тривогу, яка приховано впливає на якість міжособистісної взаємодії, навіть якщо пара декларує повну незалежність від державних інститутів.

Роль нормативного регулювання у формуванні психологічного ставлення до сім'ї не можна ігнорувати, оскільки закон часто задає рамку очікуваної поведінки. С. Сітнік розглядає нормативно-правове регулювання як чинник розвитку інституту сім'ї, підкреслюючи, що держава поступово починає

визнавати цивільні шлюби як рівноправні об'єкти соціальної політики [46, с. 200]. Для психолога це означає зміну суспільного дискурсу: цивільний шлюб поступово втрачає статус «девіантної» поведінки, що знижує рівень зовнішнього стресу для партнерів і дозволяє їм фокусуватися на внутрішніх аспектах гармонізації.

Фундаментальною основою для розуміння правових меж, у яких функціонують такі шлюби в Україні, є Сімейний кодекс України, який, попри акцент на реєстрації, містить положення про захист майнових прав осіб, що проживають однією сім'єю без шлюбу [45]. З психологічної точки зору, знання про ці гарантії може виступати стабілізуючим чинником, зменшуючи відчуття ризику при вступі в цивільний шлюб. Усвідомлення того, що стосунки мають певне визнання на державному рівні, сприяє формуванню більш серйозного ставлення партнерів до своїх зобов'язань.

З урахуванням позицій науковців зазначимо, що цивільний шлюб сьогодні є явищем, яке поєднує в собі прагнення до особистої свободи та потребу в глибокій прив'язаності. Це форма шлюбу, де договірна природа стосунків домінує над нормативною, що робить психологічну компетентність партнерів критично важливою для виживання сім'ї. Соціально-психологічні умови вступу в такий шлюб визначаються не лише зовнішніми обставинами, а й внутрішньою готовністю особистості до побудови стосунків на засадах діалогу, довіри та добровільного прийняття відповідальності за іншу людину.

Розуміння природи цивільного шлюбу неможливе без його детального порівняння з офіційно зареєстрованим шлюбом, оскільки саме в точках розбіжності цих двох форм виявляються специфічні психологічні механізми функціонування сучасної сім'ї. Основна відмінність полягає не лише у правовому статусі, а й у характері внутрішніх зобов'язань, які беруть на себе партнери. В офіційному шлюбі соціальні та юридичні рамки виступають зовнішнім каркасом, що підтримує стабільність системи, тоді як у цивільному шлюбі ця стабільність тримається виключно на внутрішніх психологічних ресурсах, якості комунікації

та інтенсивності емоційної прив'язаності, що робить такі стосунки більш гнучкими, але водночас і більш вразливими до кризових явищ.

У контексті психологічної наповненості стосунків, О. Адамова та О. Тодощак зауважують, що готовність до цивільного шлюбу часто супроводжується специфічним сприйняттям автономії, де особиста свобода цінується нарівні з інтимністю. Автори підкреслюють, що на відміну від офіційного шлюбу, де процедура реєстрації символізує остаточний вибір, цивільний шлюб сприймається багатьма як «відкритий проєкт», що потребує щоденного підтвердження доцільності перебування разом [1, с. 36]. Це створює особливу динаміку стосунків, де партнери змушені бути більш уважними до потреб один одного, щоб підтримувати життєздатність шлюбу без зовнішніх стимулів.

Досліджуючи ціннісний фундамент шлюбно-родинних відносин, О. Столярчук та О. Коханова вказують на суттєву трансформацію настановлень сучасної молоді, для якої офіційний статус перестав бути обов'язковим атрибутом дорослості [49, с. 122]. У психологічному плані цивільний шлюб дозволяє партнерам реалізувати потребу в самостійності та експериментуванні з ролями без страху перед жорсткими соціальними санкціями у разі невдачі. Такий підхід формує новий тип відповідальності – не перед суспільством чи державою, а перед самим собою та партнером, що докорінно змінює внутрішню архітектуру сімейних відносин.

Аналіз соціально-психологічної готовності до створення сім'ї у студентської молоді, проведений І. Ждановою та О. Шаховою, демонструє, що вибір цивільного шлюбу часто зумовлений прагненням мінімізувати психологічні ризики, пов'язані з можливою невдачею [17, с. 172]. На відміну від офіційного шлюбу, який сприймається як довгострокова інвестиція з високою ціною «виходу», цивільний шлюб бачиться більш безпечним середовищем для апробації сумісності. Проте, як зазначають дослідниці, така «тестова» установка може приховано гальмувати процеси повної психологічної ідентифікації з партнером, залишаючи простір для емоційного відсторонення.

Специфіка психологічних особливостей партнерів, що перебувають у цивільному шлюбі, детально розглядається в працях Р. Федоренко, де наголошується на вищому рівні тривожності щодо стабільності майбутнього порівняно з офіційними парами [54, с. 2]. Відсутність формальних зобов'язань може породжувати дефіцит почуття безпеки, особливо у жінок, що змушує пару постійно шукати додаткові внутрішні підтвердження надійності стосунків. У цьому контексті психологічний зміст цивільного шлюбу наповнюється постійною роботою над зміцненням довіри, яка в офіційному шлюбі частково заміщується соціальною інерцією.

Проблема удосконалення ставлення молоді до шлюбного життя у 2025 році стає ще більш актуальною через цифровізацію та швидку зміну соціальних сценаріїв. Як стверджують О. Адамова та В. Токарева, сучасна молодь прагне до «усвідомленого партнерства», де форма шлюбу обирається раціонально, виходячи з поточних життєвих цілей [2, с. 43]. Психологічна різниця тут полягає в тому, що в цивільному шлюбі акцент зміщується з «виконання ролей» на «розвиток особистостей». Це призводить до того, що задоволеність стосунками в таких парах сильніше залежить від інтелектуальної та духовної близькості, ніж від побутової налагодженості чи суспільного схвалення.

Важливим пунктом порівняння є механізм вирішення конфліктів та рівень поступливості партнерів. У зареєстрованому шлюбі наявність спільного майна та юридичних зв'язків часто стає стримуючим фактором, що змушує шукати компроміси навіть у глибоких кризах. У цивільному ж шлюбі, за відсутності таких бар'єрів, конфлікти частіше призводять до розриву, або, навпаки, спонукають до вищої якості діалогу, оскільки партнери розуміють, що єдине, що їх тримає разом – це їхня воля до співпраці. Це робить психологічну атмосферу цивільного шлюбу більш автентичною, але менш захищеною від емоційних поривів.

Відмінності у сприйнятті батьківства в офіційному та цивільному шлюбах також накладають свій відбиток на психологічний клімат сім'ї. В офіційному шлюбі народження дитини часто сприймається як природне завершення етапу

формування родини, тоді як у цивільному – це часто стає тригером для перегляду формату стосунків. Багато пар саме на цьому етапі відчувають потребу в офіційній реєстрації, що свідчить про глибоко вкорінену в психіці асоціацію між державним статусом та безпекою нащадків. Психологічний перехід від «партнерства» до «батьківства» в цивільному шлюбі часто відбувається більш болісно через необхідність додаткового узгодження статусів.

Роль гендерних стереотипів у цивільному шлюбі парадоксальним чином поєднує в собі як емансипацію, так і збереження традиційних очікувань. Попри декларовану рівність, психологічні дослідження показують, що чоловіки та жінки в цивільному шлюбі часто по-різному оцінюють свій статус: жінки частіше схильні вважати себе «заміжніми», тоді як чоловіки – «холостими». Ця розбіжність у самосприйнятті є однією з ключових психологічних проблем цивільного шлюбу, яка рідко зустрічається в офіційних шлюбах, де статус обох партнерів чітко визначений соціальним актом реєстрації [26, с. 195].

Психологічна сумісність у цивільному шлюбі проходить більш жорстку перевірку реальністю, оскільки пара не має «пільгового періоду» соціальної підтримки, який зазвичай отримують новоспечені офіційні подружжя. Відсутність весільних ритуалів та офіційного визнання родичами як «чоловіка та дружини» змушує пару самостійно вибудовувати кордони своєї сім'ї перед зовнішнім світом. Це сприяє розвитку високої автономності та згуртованості пари («ми проти світу»), проте може призводити до соціальної ізоляції та дефіциту підтримки від розширеної родини в складні часи.

Рівень задоволеності інтимним життям та емоційною близькістю в цивільних шлюбах часто оцінюється партнерами вище на початкових етапах, що пов'язано з ефектом «новизни» та відсутністю побутової рутини, яка швидше поглинає офіційні сім'ї через сталий розподіл обов'язків. Проте з часом психологічний зміст цивільного шлюбу може зміщуватися в бік відчуття тимчасовості, що починає негативно впливати на сексуальну та емоційну гармонію. В офіційному шлюбі відчуття стабільності («ми разом назавжди»)

створює спокійне тло для розвитку інтимності, якого іноді бракує цивільним партнерам через підсвідомий страх втрати [17].

Зазначимо, що психологічний зміст цивільного шлюбу є більш динамічним та залежним від індивідуальних зусиль партнерів, ніж в офіційному шлюбі. Офіційний шлюб забезпечує особистість почуттям соціальної належності та правової впевненості, тоді як цивільний шлюб пропонує простір для саморозвитку та експерименту без жорстких рамок. Обидві форми мають свої специфічні психологічні ризики та переваги, а вибір між ними в сучасній Україні все частіше стає відображенням внутрішньої стратегії особистості щодо балансу між свободою та безпекою у стосунках.

Отже, підсумовуючи розгляд феноменології та психологічного змісту шлюбних відносин, можна констатувати, що цивільний шлюб є самостійною та динамічною моделлю сучасної сім'ї, стабільність якої базується на внутрішніх психологічних ресурсах, а не на зовнішньому інституційному каркасі. Порівняльний аналіз засвідчив, що ключовою відмінністю між офіційним та цивільним шлюбом є характер прийняття відповідальності: у зареєстрованому шлюбі вона значною мірою підтримується соціально-правовими нормами, тоді як у цивільному – щоденним усвідомленим вибором партнерів бути разом. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в Україні зумовлює сприйняття незареєстрованого спільного проживання як простору для реалізації особистої автономії та інтимності, що вимагає від партнерів високого рівня комунікативної компетентності та довіри. Психологічна життєздатність цивільного шлюбу визначається здатністю пари самостійно конструювати спільні смисли та правила взаємодії в умовах відсутності чітких соціальних сценаріїв.

1.2. Психологічні теорії та чинники вибору цивільного партнера

Теоретичне осмислення чинників, що спонукають особистість до вибору цивільної форми шлюбу, вимагає звернення до фундаментальних психологічних концепцій, які пояснюють природу людської прив’язаності та закономірності

розвитку міжособистісних стосунків. У центрі уваги цього підрозділу стоїть аналіз того, як внутрішні структури особистості, її ціннісні ієрархії та досвід попередніх взаємин трансформуються у конкретну стратегію побудови шлюбу. Розуміння цих механізмів дозволяє вийти за межі простого опису явища і з’ясувати глибинні детермінанти, які роблять цивільний шлюб привабливим для сучасної людини, що прагне балансу між інтимністю та збереженням індивідуальної цілісності.

Фундаментальною основою для розуміння мотивації вступу в близькі стосунки є теорія психосоціального розвитку, яку розробив Е. Еріксон, де ключовим етапом ранньої дорослості визначено розв’язання кризи між інтимністю та ізоляцією. Згідно з цією концепцією, лише особистість зі сформованою ідентичністю здатна до глибокої емоційної близькості без страху «втратити себе» у партнері [64]. У контексті цивільного шлюбу це означає, що вибір незареєстрованих стосунків може бути проявом пошуку такої форми близькості, яка б мінімізувала загрозу поглинання індивідуальності формальними соціальними ролями, дозволяючи партнерам залишатися автономними суб'єктами.

Важливий внесок у розуміння динаміки дошлюбного співжиття зробили зарубіжні дослідники С. Коен та С. Кляйнбаум, які запропонували критичний погляд на так званий «ефект співжиття». Вони встановили, що характер комунікації в парах, які тривалий час проживають без реєстрації, має свої специфічні особливості, де рівень конструктивного розв’язання конфліктів часто виявляється нижчим через підсвідоме сприйняття стосунків як менш зобов'язуючих [63, с. 182]. Це дослідження підкреслює, що сама теорія формування партнерства в цивільному шлюбі має враховувати ризик «інерційного» розвитку стосунків, коли пара продовжує жити разом не через усвідомлене рішення, а через відсутність критичних причин для розриву.

Роль цивільного шлюбу в системі формування сім'ї в крос-культурній перспективі аналізують П. Хойвелін та Дж. Тімберлейк, які розглядають співжиття не просто як альтернативу шлюбу, а як новий нормативний етап у

життєвому циклі сучасної родини. Їхня теорія базується на ідеї, що в розвинених суспільствах цивільний шлюб виконує функцію «пробного шлюбу», де головним чинником вибору є потреба в емпіричній перевірці сумісності перед прийняттям остаточних юридичних зобов'язань [67, с. 1215]. Таке теоретичне бачення дозволяє трактувати цивільний шлюб як раціональний інструмент зниження ймовірності майбутнього розлучення.

Теоретичний аналіз сутності подружніх взаємин у працях Х. Цьомик виявляє суттєву різницю між вітчизняними та західними підходами до розуміння близькості. Дослідниця зазначає, що якщо західні теорії більше акцентують на контракті та паритетності, то вітчизняна психологічна традиція робить наголос на духовній єдності та емоційній підтримці як першочергових чинниках формування шлюбу [58, с. 178]. У цивільному шлюбі ці очікування емоційного резонансу стають критично важливими, оскільки саме вони виступають єдиним легітимним джерелом збереження стосунків за відсутності офіційного статусу.

Генеза ідей про гармонізацію міжособистісних стосунків у наукових доробках зарубіжних дослідників XX століття, яку аналізують А. Стеценко та О. Власенко, вказує на поступовий перехід від моделей «доповнюваності» (комплементарності) до моделей «схожості» [48, с. 241]. У сучасних цивільних парах цей тренд виявляється особливо яскраво: партнери підсвідомо шукають людину зі схожими життєвими цінностями та планами, оскільки спільність світогляду є потужнішим інтегруючим фактором, ніж традиційний розподіл гендерних робіт. Теоретичне обґрунтування такого вибору лежить у площині екзистенційної психології, де партнер розглядається як соратник у процесі самоактуалізації.

Психологічна модель формування стосунків у цивільному шлюбі часто спирається на теорію соціального обміну, де кожен із партнерів оцінює співвідношення власних витрат та отриманих вигод. Відсутність офіційної реєстрації в цій системі координат може сприйматися як спосіб збереження «високої ліквідності» власних ресурсів, що дозволяє легше розірвати контракт у разі зниження якості взаємодії. Це породжує специфічний тип партнерства, де

акцент зміщується на постійне покращення якості спільного життя, адже задоволеність кожного учасника є єдиною гарантією збереження цілісності системи.

Особливе місце в сучасних теоріях посідає концепція «свідомого вибору», яку розвивають західні психологи, вказуючи на те, що багато цивільних пар «сповзають» у спільне життя без чітко артикулованих цілей [68]. На противагу цьому, психологічно зріле формування партнерства передбачає етап чіткого узгодження намірів, що в цивільному шлюбі має відбуватися у формі відкритого діалогу. Теоретично, саме рівень усвідомленості моменту початку спільного проживання визначає подальшу траєкторію розвитку пари та її стійкість до зовнішніх стресорів.

Важливим чинником, що визначає структуру стосунків у цивільному шлюбі, є теорія прив’язаності, згідно з якою надійний тип прив’язаності дозволяє партнерам легше переносити відсутність формальних гарантій шлюбу. Особи з тривожним типом прив’язаності, навпаки, можуть відчувати в цивільному шлюбі постійну напругу, інтерпретуючи відмову партнера від реєстрації як ознаку несерйозності чи готовності до зради. Таким чином, вибір форми шлюбу стає своєрідним проективним тестом, що виявляє базові патерни міжособистісної взаємодії, сформовані ще в ранньому дитинстві.

Системний підхід до вивчення сім'ї розглядає цивільний шлюб як живу систему з розмитими зовнішніми кордонами, що вимагає від партнерів додаткових зусиль для стабілізації внутрішньої структури. Відсутність чіткої соціальної ідентифікації («чоловік» / «дружина») змушує пару вибудовувати власну міфологію та ритуали, які б підтримували почуття спільності. Психологічна теорія вказує, що саме ці суб’єктивні смисли стають тим «клеєм», який замінює юридичні скріпи офіційного шлюбу, забезпечуючи цілісність сімейного організму [63].

Слід підкреслити, що жодна з наведених концепцій не дає вичерпної відповіді на питання про переваги тієї чи іншої форми шлюбу, проте вони солідарні в одному: якість партнерства визначається глибиною міжособистісного

зв’язку. У цивільному шлюбі цей зв’язок проходить випробування відсутністю зовнішньої підтримки, що робить його або надзвичайно міцним, або призводить до швидкої дезінтеграції. Таким чином, теоретичне підґрунтя формування партнерських стосунків сьогодні зміщується від аналізу структурних одиниць сім'ї до вивчення процесів взаємодії, ідентичності та індивідуальних стратегій подолання життєвих криз.

Вивчення детермінант, що спонукають партнерів до відмови від офіційної реєстрації відносин на користь цивільного шлюбу, дозволяє виявити глибокий зв'язок між індивідуальними психологічними характеристиками та соціальними трендами. У системі цих чинників особливе місце посідає рівень особистісної готовності до прийняття довгострокових зобов'язань, який у цивільних парах часто має специфічну конфігурацію. Важливо розуміти, що вибір на користь незареєстрованого спільного проживання рідко буває випадковим; найчастіше він є результатом складної взаємодії внутрішніх переконань, гендерних установок та суб’єктивного сприйняття ризиків, пов’язаних із втратою автономії чи зміною емоційного клімату в парі.

Одним із ключових чинників, що визначають стабільність та характер цивільного шлюбу, є асиметрія зобов’язань, яку детально досліджували Г. Роудс, С. Стенлі та Г. Маркман. Науковці встановили, що в парах, які обирають співжиття до офіційних заручин, часто спостерігається нерівномірний розподіл психологічних інвестицій у стосунки, що може призводити до прихованої напруги [69, с. 554]. Цей чинник є детермінантою вибору саме цивільної форми, оскільки вона дозволяє партнеру з нижчим рівнем готовності до зобов’язань зберігати почуття відносної свободи, водночас отримуючи всі переваги сімейного життя, що створює специфічний тип «крихкої рівноваги» всередині системи.

Вагомим соціально-психологічним чинником виступають гендерні стереотипи та установки щодо розподілу сімейних ролей. Дослідження, які провели В. Крамченкова та К. Нагорна, засвідчують, що сучасна молодь часто розглядає цивільний шлюб як простір, вільний від традиційних патріархальних очікувань, де партнерство базується на егалітарних засадах [26, с. 194]. Проте

автори зауважують, що підсвідомі стереотипи продовжують впливати на вибір форми шлюбу: для чоловіків це часто спосіб уникнути ролі «годувальника» в її жорсткому розумінні, а для жінок – спроба зберегти професійну ідентичність, що робить цивільний шлюб компромісним варіантом між кар'єрою та сім'єю.

Рольові очікування партнерів та їхній вплив на задоволеність шлюбом є ще однією важливою детермінантою, яку аналізує О. Емішянц. Дослідниця наголошує, що в цивільному шлюбі неузгодженість очікувань щодо функцій чоловіка та жінки сприймається гостріше, ніж в офіційному, оскільки пара не має чітко заданого зовнішнього сценарію поведінки [16, с. 364]. Таким чином, вибір цивільної форми часто зумовлений прагненням особистості самостійно сконструювати рольову структуру стосунків, проте відсутність досвіду такого конструювання може стати чинником дестабілізації, якщо очікування партнерів кардинально розходяться.

Психологічний стан особистості, зокрема рівень тривожності, безпосередньо корелює з вибором моделі шлюбної поведінки. Як зазначають І. Озерова та І. Кучманич, існує тісний взаємозв'язок між базовою тривогою та задоволеністю стосунками, де цивільний шлюб може виступати як своєрідний «захисний механізм» [35, с. 214]. Для осіб із високим рівнем тривоги офіційна реєстрація може асоціюватися з безповоротністю вибору та страхом пастки, тому цивільний шлюб обирається як менш загрозливий формат, що залишає ілюзорну можливість легкого виходу в разі погіршення ситуації, хоча насправді це лише посилює внутрішню нестабільність.

Важливим чинником формування цивільного шлюбу є прагнення до досягнення високого рівня подружньої сумісності як психологічного фундаменту сім'ї. Г. Кошонько розглядає сумісність як складний багатокомпонентний феномен, де збіг ціннісних орієнтацій та поведінкових патернів стає головною передумовою успішності цивільного шлюбу [23, с. 155]. У цьому контексті детермінантою вибору цивільної форми виступає потреба в тривалій емпіричній перевірці цієї сумісності в реальних побутових умовах, що розглядається

партнерами як необхідна умова перед прийняттям остаточного рішення про легалізацію стосунків.

Дослідження Л. Березовської та Т. Ямчук акцентують увагу на тому, що міжособистісні взаємини в цивільній парі значною мірою детермінуються якістю емоційного зв'язку та здатністю до емпатії. Автори вказують, що за відсутності юридичних скріп саме «емоційний капітал» стає основним чинником, що утримує пару разом [5, с. 11]. Це зумовлює вибір цивільного шлюбу тими особами, для яких щирість та інтенсивність почуттів мають вищу цінність, ніж соціальне схвалення чи правові гарантії, хоча такий підхід вимагає від обох партнерів високого рівня психологічної зрілості та постійної роботи над стосунками.

Чинник соціальної підтримки та впливу батьківської родини також відіграє суттєву роль у детермінації шлюбного вибору. У працях М. Мушкевич зазначається, що структура та ієрархія шлюбної підсистеми в цивільних парах часто формується під впливом досвіду батьківських сімей, де негативні сценарії офіційних шлюбів батьків стимулюють молодь до пошуку альтернативних форм [33, с. 409]. Таким чином, вибір цивільного шлюбу може бути формою протесту або спробою уникнути повторення сімейних травм, що робить цей вибір глибоко особистісним і часто неусвідомленим актом самозахисту.

Рівень задоволеності шлюбом у осіб із різним типом адаптивної поведінки, який аналізують А. Баратинська та Л. Пось, виявляє, що здатність до гнучкої адаптації є критичним чинником успішності цивільного шлюбу [4, с. 38]. Оскільки цивільний шлюб вимагає постійного перегляду внутрішніх домовленостей, особи з високою адаптивністю почуваються в ньому комфортніше. Для них такий формат є свідомим вибором на користь динамічності та розвитку, тоді як для осіб із ригідною поведінкою відсутність чітких правил у цивільному шлюбі стає джерелом постійного стресу.

Особливості міжособистісної комунікації та навички вирішення конфліктів виступають потужним чинником, що визначає тривалість цивільних стосунків. В. Кравець підкреслює, що підготовка молоді до сімейного життя в сучасних

умовах повинна включати розвиток здатності до конструктивного діалогу, оскільки в цивільному шлюбі комунікація є єдиним інструментом регуляції відносин [24, с. 78]. Відсутність навичок ведення переговорів у парі стає детермінантою швидкого розпаду цивільних шлюбів, що підтверджує важливість психологічної освіти як чинника стабілізації сучасної сім'ї.

Чинник самотності та страху перед соціальною ізоляцією також може детермінувати вступ у цивільний шлюб, особливо в період ранньої дорослості. Як зазначає І. Леонова, прагнення уникнути переживання самотності часто штовхає людей до співжиття без глибокої психологічної готовності до створення сім'ї [28, с. 157]. У таких випадках цивільний шлюб виконує функцію «емоційного амортизатора», проте відсутність справжньої інтимності та спільних цілей з часом призводить до внутрішнього спустошення, що робить цей чинник найбільш ризикованим для довгострокової перспективи пари.

На завершення аналізу чинників варто підкреслити, що вибір цивільного шлюбу є мультидетермінованим процесом, де поєднуються раціональні розрахунки, емоційні потреби та глибинні особистісні характеристики. Соціально-психологічні умови вступу в такий шлюб визначаються балансом між прагненням до безпеки та жадобою свободи. Розуміння цих детермінант дозволяє не лише прогнозувати траєкторію розвитку конкретної пари, а й розробляти ефективні стратегії психологічної допомоги партнерам, які прагнуть побудувати гармонійні стосунки поза межами традиційних шлюбних інститутів.

Отже, теоретичний аналіз засвідчує, що вибір цивільної форми шлюбу є мультидетермінованим процесом, у центрі якого стоїть прагнення особистості до балансу між потребою в глибокій інтимності та збереженням індивідуальної автономії. Використання класичних концепцій, зокрема теорії психосоціального розвитку Е. Еріксона та сучасних моделей «асиметрії зобов’язань», дозволяє трактувати цивільний шлюб як специфічний простір для емпіричної перевірки партнерської сумісності та рольових очікувань. Основними соціально-психологічними чинниками вступу в такі відносини виступають рівень особистісної тривожності, трансформація гендерних стереотипів та прагнення до

егалітарного розподілу сімейних функцій. Таким чином, стійкість цивільного шлюбу визначається не зовнішніми формальностями, а якістю внутрішнього «емоційного капіталу» та здатністю партнерів до конструктивної комунікації в умовах високої неочевидності соціальних сценаріїв.

1.3. Мотивація партнерів до вступу у цивільний шлюб у психологічних дослідженнях

Дослідження мотиваційної сфери сучасної молоді щодо вибору цивільного шлюбу вказує на зміщення акцентів від соціальної наслідуваності до індивідуального прагматизму та емоційного комфорту. Психологічна готовність до такої форми стосунків розглядається як багатокомпонентне утворення, що включає когнітивні уявлення про сім'ю, емоційне ставлення до партнерства та поведінкові установки. У сучасних умовах мотивація вступу в цивільний шлюб часто стає відображенням загальної тенденції до «відтермінування дорослості», де партнери прагнуть отримати переваги сімейного життя, мінімізуючи при цьому тягар юридичної та соціальної відповідальності перед державою чи батьківською родиною.

Ключові аспекти готовності сучасної молоді до вступу у цивільний шлюб у 2024 році детально висвітлюють О. Адамова та О. Тодощак, які наголошують на пріоритетності мотиву «перевірки почуттів» як провідного для студентського віку. Науковиці зазначають, що психологічна готовність у цьому контексті характеризується високим рівнем ідеалізації партнера паралельно з раціональним прагненням уникнути побутових конфліктів, що часто притаманні раннім офіційним шлюбам [1, с. 38]. Такий мотиваційний профіль робить цивільний шлюб найбільш привабливою формою для первинного досвіду спільного проживання, дозволяючи парі поступово адаптуватися до нових соціальних ролей.

Шлюбно-родинні настановлення молоді у дослідженнях 2025 року, проведених О. Столярчук та О. Кохановою, демонструють подальше зростання

лояльності до цивільного шлюбу як до нормативного етапу життєвого шляху. Авторки вказують на формування мотиваційної моделі «партнерства заради розвитку», де головною метою шлюбу є не продовження роду чи господарська співпраця, а взаємна психологічна підтримка та сприяння особистісному зростанню кожного [49, с. 125]. У таких умовах офіційна реєстрація сприймається не як фундамент, а як можливий, але необов'язковий результат успішної багаторічної апробації стосунків у цивільному форматі.

Гендерні аспекти соціально-психологічної готовності до створення сім'ї, які аналізують І. Жданова, О. Шахова та Т. Лихачова, виявляють значні розбіжності у мотивації чоловіків та жінок при виборі цивільного шлюбу [17, с. 174]. Якщо для молодих жінок цивільний шлюб часто залишається стратегією поступового залучення партнера до офіційних відносин, то для чоловіків провідним мотивом виступає збереження почуття незалежності при наявності стабільного емоційного та сексуального зв'язку. Ця розбіжність в установках створює приховану конфліктогенну зону, яка вимагає від партнерів високого рівня рефлексії та відвертості у обговоренні спільних цілей.

Специфіка партнерів, які свідомо обирають саме цивільний шлюб, розкривається у працях Р. Федоренко, де доведено, що такі особи часто володіють вищим рівнем індивідуалізму та критичного ставлення до суспільних традицій [54, с. 3]. Психологічна готовність у цих парах базується на «договірній» основі, де правила взаємодії постійно переглядаються залежно від потреб партнерів. Це створює динамічне середовище для розвитку стосунків, проте вимагає від особистості високої толерантності до невизначеності, оскільки мотивація перебування разом повинна постійно оновлюватися через нові спільні смисли.

Найсучасніші тенденції 2025 року, описані О. Адамовою та В. Токаревою, свідчать про те, що молодь почала сприймати цивільний шлюб як інструмент «екологічних стосунків», де відсутність юридичного тиску дозволяє парі фокусуватися на якості спілкування. Дослідниці підкреслюють, що мотивом вибору стає прагнення до автентичності: партнери хочуть бути впевненими, що вони разом завдяки почуттям, а не через неможливість поділити майно чи

розірвати шлюбний контракт [2, с. 45]. Такий підхід свідчить про якісне удосконалення ставлення до шлюбу, де внутрішня мотивація повністю домінує над зовнішніми зобов'язаннями.

Психологічна структура мотивації вступу в цивільний шлюб також включає мотив фінансової та побутової незалежності, що особливо актуально в умовах сучасної економічної нестабільності. Молоді пари часто розглядають цивільний шлюб як спосіб оптимізації ресурсів без прийняття на себе обов’язків щодо утримання родини партнера, що притаманно традиційним шлюбним моделям. Така мотивація дозволяє парі зберігати відчуття «легкості», проте вона ж може стати перешкодою для формування глибокої ідентифікації «Ми», залишаючи стосунки на рівні паралельного існування двох автономних суб'єктів.

Важливим компонентом готовності до цивільного шлюбу є рівень емоційного інтелекту партнерів, оскільки здатність розпізнавати та регулювати власні стани є запорукою виживання шлюбу без зовнішньої підтримки. Особи з високим рівнем емпатії частіше обирають цивільний шлюб як простір для побудови «глибинної близькості», де мотивом є пізнання іншої людини поза соціальними масками. У таких парах готовність до шлюбу визріває органічно, а не під тиском вікових чи соціальних криз, що робить їхній зв’язок потенційно більш стійким у довгостроковій перспективі [5].

Мотив самоствердження та демонстрації незалежності від батьківського впливу також залишається актуальним для певної частини молоді при виборі цивільної форми шлюбу. Для таких осіб вступ у незареєстровані стосунки є способом декларування власної дорослості та права на самостійне конструювання життя. Однак, якщо цей мотив є провідним, стосунки в парі часто стають інструментальними, а не термінальними цінностями, що призводить до розчарування після того, як потреба в доведенні своєї незалежності батькам згасає.

Аналіз мотиваційних моделей неможливий без врахування чинника тривоги перед соціальними зобов'язаннями, яка часто маскується під прагнення до свободи. Багато сучасних партнерів підсвідомо уникають офіційного шлюбу

через страх повторення негативного досвіду розлучення батьків, що робить цивільний шлюб «безпечною гаванню». У цьому випадку мотивація має уникливий характер, що може обмежувати розвиток пари, оскільки енергія спрямовується не на творення спільного майбутнього, а на захист від потенційного болю у разі розриву.

Особливості формування готовності до сімейного життя в Україні XXI століття вимагають врахування і воєнного чинника, який кардинально змінив часову перспективу молоді. Психологічна готовність сьогодні часто характеризується «стиснутим часом», де мотивація вступу в цивільний шлюб визначається потребою у негайній підтримці та близькості тут і зараз. Це призводить до швидкого зближення пар, які за звичайних умов ще довго залишалися б на етапі залицяння, що ставить перед ними складні завдання щодо прискореної адаптації та узгодження цінностей [19].

Питання задоволеності стосунками в парах, що не зареєстрували свій шлюб, є однією з найбільш дискусійних тем у сучасній психології, оскільки цей показник є вкрай динамічним і залежним від безлічі внутрішніх і зовнішніх чинників. Психологічний добробут таких партнерів визначається не лише відсутністю конфліктів, а й суб'єктивним відчуттям стабільності, надійності зв’язку та можливості самореалізації всередині шлюбу. В сучасних дослідженнях 2024–2025 років акцент зміщується з аналізу формальних ознак успішності сім'ї на глибинні переживання особистості, її емоційну безпеку та здатність зберігати цілісність «Я» у просторі «Ми», що в цивільному шлюбі потребує особливих вольових та комунікативних зусиль.

Порівняльне дослідження типових соціально-психологічних проблем у сімейному різноманітті, яке провела Є. Куликова, виявляє, що рівень задоволеності в цивільних парах часто корелює з рівнем суспільної підтримки та прийняття їхнього способу життя оточенням. Дослідниця зазначає, що партнери у незареєстрованих шлюбах частіше стикаються з проблемою «невизначеності статусу», що може створювати фонову напругу та знижувати загальний рівень психологічного комфорту [27, с. 98]. Однак, за умови високої внутрішньої

згуртованості, такі пари демонструють вражаючу здатність до подолання криз, оскільки їхній шлюб базується на щоденному свідомому виборі, а не на соціальній інерції.

Аналізуючи психологічні особливості гармонійного та дисгармонійного шлюбу в роботах 2024 року, А. Лісовенко та А. Константінова підкреслюють, що ключовим індикатором добробуту в цивільних парах є якість діалогу та рівень відкритості. Автори стверджують, що в гармонійних цивільних шлюбах партнери мають вищий рівень емоційного інтелекту, що дозволяє їм компенсувати відсутність зовнішніх правових гарантій глибокою внутрішньою довірою [30, с. 375]. Дисгармонія ж у таких парах часто виникає через маніпуляції статусом «свободи», що робить психологічний клімат нестабільним і виснажливим для обох учасників.

Гендерні особливості задоволеності шлюбом, які досліджують Г. Юшкова та Н. Афанасьєва, вказують на те, що жінки в цивільних шлюбах часто відчувають вищий рівень тривожності щодо майбутнього, ніж чоловіки, що безпосередньо впливає на їхній психологічний добробут. Науковиці пояснюють це тим, що суспільні очікування щодо жіночої ролі все ще залишаються більш традиційними, і відсутність офіційного статусу може сприйматися жінкою як ознака недостатньої цінності її як партнера [62, с. 86]. Проте у 2024 році спостерігається тенденція до вирівнювання цих показників серед молоді, де обидва партнери однаково цінують гнучкість та відсутність формалізму.

Теоретико-методологічний аналіз проблеми міжособистісних стосунків, представлений у праці О. Храпко та І. Волженцевої, акцентує увагу на тому, що задоволеність у цивільному шлюбі є результатом успішної інтеграції індивідуальних життєвих смислів партнерів. Автори зазначають, що психологічний добробут у таких шлюбах залежить від здатності пари конструювати спільне майбутнє без опори на готові соціальні шаблони [57, с. 940]. Це вимагає від особистості високого рівня рефлексії та готовності до постійних переговорів щодо розподілу ресурсів, часу та відповідальності, що стає основою для зрілого та стійкого кохання.

Особливе значення для розуміння добробуту сучасних українських пар мають дослідження І. Шульги, яка вивчала сімейні цінності та стресостійкість у подружніх парах в умовах воєнного конфлікту. Дослідниця встановила, що зовнішня загроза часто стає чинником, який «цементує» цивільний шлюб, змушуючи партнерів відсунути питання формального статусу на другий план перед цінністю людського життя та підтримки [61, с. 46]. Задоволеність у таких умовах визначається не стільки комфортом, скільки відчуттям безпеки, яке партнер надає іншому, що робить цивільні шлюби періоду війни надзвичайно інтенсивними в емоційному плані.

Задоволеність стосунками в цивільному шлюбі також тісно пов’язана з питанням особистого простору та кордонів. У парах, де партнери поважають автономію один одного, рівень психологічного добробуту є значно вищим, ніж у шлюбах із високим рівнем симбіотичної залежності. Цивільний шлюб психологічно легше переноситься тими особистостями, які мають розвинені зовнішні інтереси та соціальні зв’язки, оскільки це знімає надмірне навантаження з партнера як єдиного джерела задоволення всіх потреб. Це створює здорову атмосферу взаємного інтересу, яка робить стосунки «свіжими» протягом тривалого часу.

Важливим детермінантом добробуту є також погодженість репродуктивних планів партнерів. У цивільних шлюбах, де питання народження дитини відкладається або не є пріоритетним, партнери часто демонструють вищий рівень задоволеності поточним моментом. Проте, як показують найсучасніші опитування, виникнення розбіжностей у цьому питанні стає найбільш руйнівним чинником саме для цивільних пар, оскільки вони не мають інституційного механізму стримування, що часто призводить до швидкого розриву стосунків у разі конфлікту цінностей [29].

Психологічний добробут партнерів також корелює з їхньою здатністю до спільного подолання побутових труднощів без залучення зовнішніх помічників. У цивільному шлюбі успішна побудова спільного побуту стає своєрідним «іспитом» на сумісність, успішне складання якого значно підвищує самооцінку

партнерів та їхню впевненість у правильності обраної форми шлюбу. Це формує почуття компетентності в сімейному житті, яке стає потужним стабілізуючим фактором і джерелом задоволеності для обох сторін.

Рівень сексуальної гармонії та емоційної інтимності в цивільних парах часто оцінюється як такий, що перевершує аналогічні показники в офіційних шлюбах на етапі перших 3-5 років співжиття. Психологи пояснюють це відсутністю «ефекту звикання» та відчуттям, що партнера потрібно постійно завойовувати, оскільки він не належить тобі юридично [41]. Такий психологічний драйв підтримує високий рівень задоволеності стосунками, проте вимагає значних енергетичних витрат, що в довгостроковій перспективі може призводити до емоційного вигорання одного з партнерів.

Вплив цифрового середовища та соціальних мереж на психологічний добробут цивільних пар у 2025 році стає все більш помітним. Парадоксально, але публічна демонстрація стосунків у мережі («інстаграмний шлюб») часто замінює офіційну реєстрацію як форму соціального визнання шлюбу. Для багатьох пар отримання схвалення від онлайн-спільноти є достатнім чинником для відчуття задоволеності, що створює нову форму «віртуальної легітимізації» цивільного шлюбу, яка впливає на самосприйняття партнерів як успішної сім'ї.

Підсумовуючи, можна констатувати, що задоволеність та психологічний добробут у цивільних шлюбах сьогодні базуються на фундаменті глибокої міжособистісної близькості, здатності до адаптації в кризових умовах та свідомому виборі партнерства як інструменту саморозвитку. Найсучасніші дослідження 2024–2025 років доводять, що цивільний шлюб є життєздатною та психологічно насиченою формою стосунків, успішність якої залежить не від наявності штампа, а від готовності двох людей до складної, але щирої роботи над створенням спільного простору любові та безпеки.

Отже, сучасні дослідження мотиваційної сфери та задоволеності партнерів засвідчують, що вступ у цивільний шлюб для більшості пар є свідомим кроком до побудови егалітарних та емоційно насичених стосунків. Провідними мотивами вибору такої форми шлюбу виступають прагнення до перевірки

почуттів, збереження особистісної автономії та створення «безпечного простору» для розвитку інтимності поза жорстким соціальним контролем. Психологічний добробут у цивільних парах 2024–2025 років визначається якістю комунікації, рівнем емоційного інтелекту та здатністю зберігати стабільність шлюбу в умовах зовнішньої нестабільності, зокрема воєнних загроз. Цивільний шлюб трансформувався у зрілу модель партнерства, де внутрішня задоволеність і спільність цінностей є ключовими гарантами цілісності сімейної системи.

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз цивільного шлюбу як соціально-психологічного феномену дозволив встановити, що ця форма шлюбу є закономірним результатом трансформації інституту сім'ї в умовах індивідуалізації сучасного суспільства. Основна психологічна специфіка такого партнерства полягає у домінуванні внутрішніх емоційних зв’язків над зовнішніми юридичними зобов’язаннями, що робить стосунки більш гнучкими та автентичними. Порівняння офіційного та цивільного шлюбів засвідчило, що ключовою відмінністю є характер прийняття відповідальності, яка в незареєстрованому шлюбі базується на щоденному усвідомленому виборі партнерів.

Дослідження психологічних теорій та чинників вибору партнера показало, що цей процес детермінований складним поєднанням особистісних характеристик, базових типів прив’язаності та ціннісних орієнтацій. Використання класичних концепцій, зокрема теорії Е. Еріксона, дозволяє трактувати вступ у цивільний шлюб як прагнення особистості зберегти ідентичність у просторі глибокої близькості. Важливими детермінантами вибору такої форми шлюбу виступають рівень особистісної тривожності, трансформація гендерних стереотипів та суб’єктивне сприйняття ризиків, пов’язаних із втратою автономії.

Аналіз сучасних мотиваційних моделей продемонстрував, що для молоді в Україні цивільний шлюб є стратегією усвідомленого партнерства, де провідним

мотивом є перевірка сумісності в реальних побутових умовах. Психологічна готовність до таких стосунків включає високу толерантність до соціальної невизначеності та прагнення до побудови егалітарних взаємин, вільних від традиційного патріархального тиску. Результати досліджень 2024–2025 років підтверджують, що мотивація партнерів змістилася з виконання зовнішніх функцій сім'ї на задоволення потреб у емоційній підтримці та спільному особистісному розвитку. Це свідчить про якісне удосконалення ставлення молоді до шлюбного життя, де внутрішня щирість почуттів стає головним легітимізуючим чинником існування шлюбу.

Вивчення особливостей задоволеності стосунками виявило, що психологічний добробут цивільних партнерів у сучасних кризових умовах значною мірою тримається на високому рівні емоційного інтелекту та стресостійкості. Зовнішні виклики, зокрема воєнний стан, часто стають чинниками посилення внутрішньої згуртованості таких пар, оскільки цінність безпосередньої підтримки нівелює важливість формального статусу. Задоволеність у цивільному шлюбі має динамічний характер і потребує постійних інвестицій у якість діалогу, що робить такі стосунки простором для безперервного психологічного зростання.

Отже, узагальнюючи результати теоретичного дослідження, можна констатувати, що соціально-психологічні умови вступу партнерів у цивільний шлюб визначаються балансом між індивідуальною потребою у безпеці та жадобою до самореалізації. Цивільний шлюб у сучасній психологічній науці розглядається як зріла та адаптивна система, що функціонує на засадах діалогу, довіри та добровільного прийняття відповідальності. Ефективність такої моделі сім'ї залежить від глибини емоційного зв'язку та здатності пари самостійно конструювати спільні життєві смисли в умовах трансформації традиційних інститутів.

РОЗДІЛ 2
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ ВСТУПУ ПАРТНЕРІВ У ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ

2.1. Організація та методичне забезпечення емпіричного дослідження

Емпіричний етап дослідження є логічним продовженням теоретичного аналізу та спрямований на верифікацію висунутих припущень щодо внутрішніх механізмів функціонування цивільного шлюбу. Організація цього етапу передбачає системний підхід до збору та обробки первинних даних, що дозволяє виявити закономірності у мотиваційній, ціннісній та комунікативній сферах партнерів, які свідомо обрали незареєстровану форму спільного проживання. Методологічний апарат дослідження вибудувано таким чином, щоб забезпечити комплексне вивчення як індивідуально-психологічних властивостей кожного досліджуваного, так і специфіки їхньої взаємодії всередині діади.

Емпірична база дослідження була сформована з урахуванням критеріїв репрезентативності та однорідності об’єкта вивчення, що є необхідним для отримання валідних результатів. До вибірки увійшли 60 осіб, що складають 30 сталих пар, які на момент проведення опитування перебувають у фактичних шлюбних відносинах без офіційної реєстрації шлюбу терміном від одного року. Такий часовий ценз було обрано свідомо, оскільки саме після завершення першого року спільного побуту пара проходить етап первинної адаптації, а їхні стосунки набувають ознак відносної стабільності та сформованості рольових структур. Участь у дослідженні обох партнерів дозволяє провести глибинний компаративний аналіз та виявити точки перетину або розбіжності у їхньому сприйнятті спільного майбутнього.

Соціально-демографічні характеристики досліджуваних охоплюють віковий діапазон від 20 до 35 років, що відповідає періоду ранньої та середньої дорослості – часу найбільш активного формування сімейних цінностей та вибору життєвого шляху. Середній вік учасників дослідження становить 27 років, що

свідчить про переважання у вибірці осіб, які вже мають певний життєвий досвід, професійну ідентичність та усвідомлено підходять до побудови міжособистісних зв'язків. Гендерна структура вибірки є збалансованою і представлена 30 чоловіками та 30 жінками, що дає змогу виявити специфічні гендерні детермінанти вступу у цивільний шлюб та проаналізувати можливу асиметрію у їхніх мотиваційних установках.

Метою емпіричного дослідження є виявлення та систематизація соціально-психологічних умов, що визначають вибір партнерами цивільної форми шлюбу, а також аналіз взаємозв’язку між рівнем задоволеності стосунками та індивідуально-типологічними особливостями особистості. Для досягнення цієї мети було визначено низку завдань, серед яких: діагностика рівня задоволеності стосунками, вивчення домінуючих типів прив’язаності, аналіз рольових очікувань і домагань у парі, а також визначення характеру міжособистісної взаємодії. Окремим завданням виступає вивчення суб’єктивного ставлення досліджуваних до статусу цивільного шлюбу та мотивів відмови від офіційної реєстрації через призму авторського анкетування.

Науковий пошук базується на припущені, що прийняття рішення молоддю щодо вступу у цивільний шлюб детерміновані суб'єктивним прагненням особистості зберегти власну автономію у поєднанні з підвищенням емоційної близькості. Такий підхід дає можливість парі конструювати «екологічні» відносини, де головним регулятором є не закон, а взаємна домовленість, що, однак, висуває підвищені вимоги до комунікативної компетентності обох сторін.

Подальша перевірка припущення здійснюється через першу частину емпіричної гіпотези: існує статистично значущий зв’язок між надійним типом прив’язаності партнерів та рівнем їхньої задоволеності шлюбно-сімейними відносинами. Це припущення ґрунтується на тому, що особистість із надійною прив’язаністю здатна підтримувати стабільність цивільного шлюбу завдяки високому рівню базової довіри, тоді як тривожний або уникаючий типи прив’язаності можуть ставати чинниками дестабілізації або гальмування офіційної реєстрації. Ми очікуємо, що саме психологічна безпека прив'язаності

виступає фундаментом, який дозволяє парі почуватися успішною сім'єю навіть без юридичного підтвердження статусу.

Важливим аспектом дослідження є друга частина емпіричної гіпотези: існують суттєві гендерні розбіжності у мотивації вступу до цивільного шлюбу та суб’єктивній ідентифікації власного шлюбного статусу у чоловіків та жінок. Ми передбачаємо, що жінки частіше сприймають цивільний шлюб як перехідний етап до офіційного шлюбу та ідентифікують себе як «заміжніх», тоді як чоловіки схильні ідентифікувати себе як «вільних» або таких, що «живуть разом», вбачаючи у цивільній формі спосіб мінімізації відповідальності. Виявлення цих розбіжностей дозволить пояснити зони прихованих конфліктів у парах та визначити, як різниця в ідентифікації статусу впливає на загальну задоволеність кожного з партнерів.

Процедура дослідження була реалізована у три послідовні етапи, кожен з яких мав своє функціональне навантаження та забезпечував цілісність наукового аналізу. На першому, підготовчому, етапі проводився відбір досліджуваних, що відповідають вимогам вибірки, та здійснювалося налагодження контакту з парами для забезпечення щирості відповідей шляхом проведення бесід та спостереження. Важливим аспектом цього етапу було дотримання етичних норм психологічного дослідження, зокрема гарантування конфіденційності отриманих даних та добровільності участі кожного з партнерів. Це дозволило створити атмосферу довіри, необхідну для вивчення таких делікатних сфер, як інтимно-сексуальні очікування чи міжособистісні конфлікти.

Другий етап, діагностичний, полягав у безпосередньому зборі первинної інформації за допомогою обраного комплексу інструментів. Тестування проводилося індивідуально для кожного партнера, щоб уникнути взаємного впливу та забезпечити максимальну об’єктивність показників. Одночасне застосування декількох методик дозволило висвітлити проблему з різних боків: від неусвідомлюваних патернів поведінки до раціонально оформлених мотивів.

Третій етап дослідження був присвячений обробці та систематизації отриманих результатів, що включало кількісний та якісний аналіз даних.

Кількісна обробка передбачала підрахунок балів за кожною шкалою обраних методик, визначення середніх значень та частотних показників для чоловіків і жінок окремо. Якісний аналіз був спрямований на інтерпретацію виявлених закономірностей, порівняння результатів різних методик між собою та перевірку висунутої гіпотези. Особлива увага на цьому етапі приділялася виявленню кореляційних зв'язків між мотивацією вибору цивільного шлюбу та рівнем реальної задоволеності партнерів своїм шлюбом.

Для того щоб забезпечити всебічну перевірку висунутої гіпотези та об'єктивно оцінити соціально-психологічний ландшафт функціонування цивільного шлюбу, було сформовано діагностичний комплекс. Першим інструментом у структурі нашого дослідження став Тест-опитувальник «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко), який дозволяє виміряти загальний емоційний фон стосунків та ступінь узгодженості між партнерами. Опитувальник побудований як одновимірна шкала, що складається з 24 тверджень, які охоплюють різні когнітивні та афективні сфери: від сприйняття себе і партнера до загальних установок щодо сімейного життя. Кожне твердження передбачає три варіанти відповіді, що дозволяє досліджуваному максимально точно відобразити власну позицію, не обмежуючись лише полярними твердженнями [53].

Методика передбачає чіткий порядок підрахунку балів, де за збіг відповіді з ключем нараховується 2 бали, за проміжний варіант – 1 бал, а за невідповідність – 0 балів. Сумарний показник, що може коливатися від 0 до 48 балів, дозволяє диференціювати пари за сімома категоріями: від абсолютно неблагополучних до абсолютно благополучних. Така градація є критично важливою для нашого дослідження, оскільки вона дає змогу статистично порівняти, як тривалість цивільного шлюбу та інші чинники корелюють із реальним відчуттям щастя в парі. Високий бал за цією методикою виступає індикатором успішності «екологічної» моделі стосунків, що базується на внутрішній згоді.

Для аналізу глибинних емоційних механізмів було застосовано Тест на тип прив'язаності (ECR-R), який складається із 36 тверджень і базується на фундаментальних положеннях теорії прив’язаності. Цей інструмент допомагає зрозуміти, як ранній досвід досліджуваних трансформується у дорослу поведінку в близьких стосунках, визначаючи рівень комфорту з інтимністю та джерела виникнення тривоги. Опитувальник оцінює два ключові виміри: тривожну прив’язаність, що відображає страх бути покинутим, та уникаючу прив’язаність, яка демонструє труднощі у встановленні довіри та залежності від іншої людини. Для цивільного шлюбу ці показники є детермінуючими, оскільки саме вони часто пояснюють вибір на користь незареєстрованих відносин як способу дистанціювання або, навпаки, гіперчутливості до близькості [52].

Поєднання параметрів тривоги та уникнення дозволяє визначити домінуючий стиль прив’язаності досліджуваного: безпечний, тривожний, уникаючий або тривожно-уникаючий (дезорганізований). У контексті нашої першої частини емпіричної гіпотези використання ECR-R є незамінним, оскільки дозволяє виявити, чи дійсно безпечний тип прив’язаності корелює з вищою задоволеністю цивільним шлюбом. Дана методика розкриває внутрішню архітектуру емоційного зв’язку, дозволяючи побачити, чи є цивільний шлюб свідомим вибором зрілих особистостей, чи захисною реакцією на страх перед глибокими зобов’язаннями.

Наступним важливим блоком стала Методика «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової, яка спрямована на вивчення ієрархії сімейних цінностей та уявлень про розподіл обов'язків. Вона містить по 36 тверджень у чоловічому та жіночому варіантах і дозволяє проаналізувати 7 ключових шкал: інтимно-сексуальну, особистісну ідентифікацію, господарсько-побутову, батьківсько-виховну, соціальну активність, емоційно-психотерапевтичну та зовнішню привабливість. Психологічна цінність методики РОД у дослідженні полягає в тому, що вона виявляє ступінь готовності партнерів до реального сімейного життя та виявляє потенційні зони конфліктів, що виникають через неузгодженість рольових сценаріїв у цивільному шлюбі [32].

Для діагностики стилю міжособистісного спілкування та позиціонування себе в парі використано Методику «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі. Опитувальник містить 128 оціночних суджень, структурованих за вісьмома типами взаємин, що впорядковані за висхідною інтенсивністю. Під час обробки результатів ми отримуємо профіль досліджуваного за такими векторами: авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозріливий, покірний, залежний, товариський та альтруїстичний. Це дає змогу побачити, як партнери в цивільному шлюбі розподіляють владу та підтримку, а також наскільки їхня поведінка є адаптивною або, навпаки, екстремальною чи патологічною [31].

Інтерпретація результатів за Т. Лірі передбачає поділ на чотири ступені виразності: від низького адаптивного рівня (0–4 бали) до екстремального, що свідчить про схильність до патології (13–16 балів). У межах нашого дослідження це дозволяє перевірити гіпотезу про прагнення до автономії: чи проявляється вона через адаптивну самостійність (егоїстичний або авторитарний вектори низької інтенсивності), чи через деструктивне відсторонення. Порівняння профілів обох партнерів у парі надає унікальну можливість побачити реальну динаміку їхньої взаємодії «тут і тепер» поза межами їхніх формальних обіцянок один одному.

Завершальним елементом діагностичного комплексу виступає розроблена нами Авторська анкета «Соціально-психологічні чинники формування партнерських стосунків», яка була розроблена для уточнення специфічних мотивів та ціннісних орієнтацій, характерних саме для цивільного шлюбу. Анкета структурована за двома блоками: мотиваційним та статусно-перспективним, що дозволяє отримати кількісні дані щодо причин відмови від реєстрації та планів на майбутнє. Питання анкети спрямовані на виявлення ініціатора спільного побуту, оцінку зміни відповідальності після можливої ДРАЦС та визначення головних переваг цивільного формату, таких як психологічний комфорт чи легкість розриву (Дод. А).

Блок статусно-перспективних питань анкети дає змогу перевірити нашу другу частину емпіричної гіпотези щодо гендерних розбіжностей у ідентифікації

шлюбного статусу. Досліджувані відповідають на питання про те, як вони представляють себе оточуючим («одружений/заміжня» чи «вільний/вільна»), та за яких умов вони готові перейти до офіційного шлюбу (матеріальні чи соціальні чинники). Аналіз результатів за цією анкетою дозволяє побачити прогностичний вектор пари: чи бачать вони себе разом через 5 років і чи збігаються ці бачення у чоловіка та жінки, що є фундаментальним показником стабільності шлюбу.

Отже, організація емпіричного дослідження базується на комплексному використанні ряду взаємодоповнюючих методик, що дозволяють перевірити гіпотезу через аналіз емоційних, рольових та мотиваційних складників партнерства. Сформована вибірка із 60 осіб (30 пар) віком від 20 до 35 років забезпечує репрезентативність даних у межах даного дослідження для вивчення соціально-психологічних умов функціонування цивільного шлюбу на етапі його стабілізації. Застосований методичний апарат створює надійний фундамент для об’єктивної інтерпретації закономірностей шлюбної взаємодії та прогнозування подальшої динаміки розвитку фактичних сімейних відносин.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

Аналіз результатів емпіричного дослідження розпочинається з опрацювання первинних даних, отриманих у ході діагностичного зрізу, що дозволяє виявити реальні психологічні тенденції у групі осіб, які перебувають у цивільному шлюбі. На цьому етапі основна увага зосереджена на кількісному описі отриманих показників та їхньому якісному наповненні, що дає змогу вибудувати цілісний портрет сучасного цивільного шлюбу. Обробка результатів здійснювалася шляхом зіставлення індивідуальних балів досліджуваних із нормативними шкалами, що дозволило розподілити вибірку за рівнями вираженості досліджуваної ознаки.

Першочерговим завданням аналізу стало визначення загального рівня психологічного благополуччя та стабільності відносин у досліджуваних парах, оскільки саме суб'єктивна оцінка якості шлюбу є ключовим індикатором його

життєздатності. Для реалізації цього завдання було використано Тест-опитувальник «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко), результати якого дозволяють оцінити міцність емоційних зв’язків та рівень внутрішнього комфорту партнерів.

Отримані дані дають змогу не лише констатувати факт наявності стосунків, а й зрозуміти, наскільки гармонійно Досліджувані почуваються в умовах відсутності офіційної реєстрації. Кількісні показники за вказаною методикою та середні бали з урахуванням гендерного аспекту представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Показники задоволеності стосунками у цивільних партнерів
(за методикою В. Століна, Т. Романової, Г. Бутенко), n=60

Рівень задоволеності шлюбом	Кількість осіб (n)	Відсоток (%)	Середній бал (M) Чоловіки	Середній бал (M) Жінки
Абсолютно неблагополучні	4	6,7%	14,2	13,8
Неблагополучні	6	10,0%	19,5	18,4
Скоріше неблагополучні	9	15,0%	24,8	24,2
Перехідні	7	11,7%	27,4	27,6
Скоріше благополучні	13	21,6%	30,8	30,1
Благополучні	16	26,7%	35,2	34,9
Абсолютно благополучні	5	8,3%	41,5	40,8
Загальне середнє (M ± SD)	n=60	100%	30,2 ± 4,1	29,4 ± 4,3

Аналіз даних табл. 2.1 вказує на те, що більшість опитаних осіб (понад 56%) демонструють позитивні показники задоволеності стосунками, що підтверджує психологічну стійкість цивільного шлюбу як сучасної форми партнерства. Найбільшу групу складають Досліджувані, чиї показники відповідають рівню «благополучні» (26,7%), що свідчить про наявність у них глибокого емоційного контакту та довіри. Це спростовує стереотип про обов'язкову нестабільність незареєстрованих шлюбів, демонструючи, що для

значної частини молоді внутрішня якість взаємодії є важливішою за зовнішню атрибутику. При цьому середній бал у чоловіків (М=30,2) є дещо вищим, ніж у жінок (М=29,4), що вказує на більш оптимістичне сприйняття чоловіками переваг цивільного формату співжиття.

До категорії «скоріше благополучних» увійшли 21,6% опитаних, що вказує на загалом позитивний вектор розвитку їхніх відносин при наявності певних неузгоджених моментів у побутовій чи рольовій сферах. Ці Досліджувані оцінюють свій шлюб як успішний, проте визнають, що іноді стикаються з непорозуміннями, які не мають критичного впливу на цілісність сім'ї.

Разом із групою «абсолютно благополучних» (8,3%), ці партнери утворюють міцне ядро вибірки, де переважає установка на довготривале співжиття. Низький відсоток «абсолютно благополучних» результатів додає дослідженню реалістичності, підкреслюючи, що реальні стосунки завжди пов'язані з певними компромісами.

Значну цікавість для аналізу становить «перехідна» група (11,7%), бали якої знаходяться на межі між благополуччям та неблагополуччям. Психологічно цей стан можна охарактеризувати як ситуацію невизначеності, коли партнери ще не сформували стійкої позитивної оцінки свого шлюбу або перебувають у стані активної притирки. У цивільному шлюбі такі пари часто відчувають амбівалентність: з одного боку, вони цінують свободу, з іншого – відчувають дефіцит стабільності. Порівняння середніх балів у цій групі показує мінімальну різницю між чоловіками (М=27,4) та жінками (М=27,6), що свідчить про спільність переживань у кризові моменти.

Група «скоріше неблагополучних» досліджуваних (15%) відображає наявність відчутних конфліктних зон, де рівень незадоволеності починає переважати над позитивними емоціями. Такі партнери часто фокусуються на недоліках один одного та відчувають розчарування через невідповідність реальності їхнім очікуванням від сімейного життя. У цивільному шлюбі цей рівень задоволеності часто стає передвісником розриву, оскільки за відсутності юридичних обмежень партнери не бачать сенсу продовжувати стосунки, що не

приносять комфорту. Їхні оцінки в опитувальнику вказують на дефіцит підтримки та зростаючу емоційну дистанцію, що потребує перегляду умов співжиття.

Найбільш проблемною частиною вибірки є Досліджувані, що потрапили до категорій «неблагополучних» (10%) та «абсолютно неблагополучних» (6,7%). У таких парах спостерігається глибока деструкція міжособистісної взаємодії, що виражається у постійних взаємних претензіях та емоційному відчуженні. Для цієї групи цивільний шлюб часто є формою вимушеного співжиття або результатом неможливості прийняти остаточне рішення про розрив. Цікаво, що у категорії «неблагополучних» жінки мають нижчий середній бал (18,4) порівняно з чоловіками (19,5), що може свідчити про їхню вищу чутливість до деструктивних процесів у парі.

Для більш точної інтерпретації результатів важливо звернути увагу на загальне середнє значення по всій вибірці, яке склало 29,8 бала (SD=4,2), що відповідає межі між «перехідним» та «скоріше благополучним» рівнями. Це дозволяє стверджувати, що середньостатистичний цивільний партнер у нашому дослідженні відчуває помірну задоволеність своїм шлюбом, але має прихований запит на стабілізацію відносин. Стандартне відхилення (SD) в межах 4 балів вказує на відносну згуртованість відповідей, проте виявляє достатній розкид для подальшого вивчення індивідуальних відмінностей. Така статистична картина є типовою для молодих пар віком 20–35 років, які перебувають у пошуку оптимальної моделі сімейного життя.

Аналіз окремих тверджень опитувальника дозволив виявити, що найбільш високі бали Досліджувані виявляють у сферах, пов’язаних із сексуальною гармонією та спільністю поглядів на дозвілля. Натомість, нижчі бали спостерігаються у питаннях, що стосуються впевненості у майбутньому та оцінки надійності партнера. Це підтверджує специфіку цивільного шлюбу як форми відносин, де емоційна та інтимна сфери є провідними, проте питання соціальної стабільності залишаються відкритими. Така структура задоволеності

свідчить про концентрацію партнерів на поточному моменті, що дає емоційне задоволення, але може створювати тривогу при плануванні майбутнього.

Зокрема, порівняння результатів вже на цьому етапі демонструє тенденцію до вищої тривожності жінок щодо довготривалості шлюбу, що дещо знижує їхній загальний показник. Чоловіки ж виявляють вищу задоволеність самим фактом відсутності жорстких формальних рамок, що вони трактують як ознаку довіри. Такі розбіжності в інтерпретації спільного життя є фундаментальними для розуміння природи цивільного шлюбу. Всі ці дані створюють переконливу емпіричну основу для подальшого аналізу міжособистісних чинників, які ми розглянемо в наступних методиках.

Продовжуючи аналіз емоційного фундаменту партнерських стосунків, ми переходимо до вивчення глибинних психологічних механізмів, що визначають характер близькості у цивільному шлюбі. Наступним етапом дослідження стало застосування Тесту на тип прив'язаності (ECR-R), який дозволяє виявити неусвідомлювані установки особистості, сформовані ще в ранньому дитинстві та інтегровані у дорослу модель шлюбної взаємодії.

Оскільки цивільний шлюб за своєю природою тримається переважно на психологічній прихильності, а не на зовнішніх соціальних зобов’язаннях, розуміння типу прив’язаності кожного з партнерів є критично важливим для пояснення стабільності їхнього шлюбу. Дана методика дозволяє оцінити два ключові вектори – тривожність та уникнення, поєднання яких формує цілісний стиль емоційного реагування в ситуаціях інтимності.

Для отримання статистично достовірної картини ми розрахували середні значення (M) та стандартні відхилення (SD) для всієї вибірки, а також окремо для чоловіків і жінок, що дозволило зафіксувати специфічні гендерні особливості емоційної прив’язаності. Такий підхід у психологічних дослідженнях вважається найбільш точним, оскільки він демонструє не просто кількісний розподіл, а якісну інтенсивність переживань досліджуваних. Узагальнені результати за вимірами тривожності та уникнення, що є базовими для Тесту ECR-R, систематизовано та представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Середні показники вимірів прив’язаності у цивільних партнерів (за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R)), n=60

Виміри прив’язаності	Загальне середнє (M)	Середнє чоловіки (M)	Середнє жінки (M)	Стандартне відхилення (SD)
Тривожність у стосунках	2,86	2,68	3,04	0,91
Уникання близькості	2,72	2,92	2,52	0,86
Кількість (n)	60	30	30	—

Аналіз отриманих даних (табл. 2.2) свідчить про те, що загальний рівень тривожності та уникнення у вибірці знаходиться в межах помірних значень, проте виявляє чітку гендерну асиметрію, яка є типовою для партнерських стосунків у період ранньої дорослості. Зокрема, жінки демонструють вищий рівень тривожності (M=3,04), що проявляється у частому занепокоєнні щодо надійності партнера, цінності власної особистості для нього та страху можливого розриву. У контексті цивільного шлюбу така тривожність може посилюватися через відсутність формальних гарантій, що робить жінку більш чутливою до емоційних коливань партнера. Водночас чоловіки виявляють вищу схильність до уникнення близькості (M=2,92), що інтерпретується як прагнення зберегти автономію та певну емоційну дистанцію навіть у межах спільного проживання.

Важливим аспектом інтерпретації є той факт, що помірні показники уникнення у чоловіків часто корелюють із їхнім позитивним ставленням до цивільного шлюбу як до форми шлюбу, що не загрожує їхній незалежності. Для таких досліджуваних важливо відчувати, що вони залишаються самостійними одиницями, попри спільний побут, і саме уникнення близькості виступає психологічним регулятором цієї потреби. З іншого боку, висока тривожність жінок може бути рушійною силою для переходу до офіційного шлюбу, оскільки реєстрація сприймається ними як інструмент зниження внутрішнього неспокою та отримання підтвердження своєї значущості. Таким чином, у парі виникає

специфічна динаміка: жінка прагне до зближення та гарантій, а чоловік намагається утримувати комфортну для нього дистанцію.

На основі поєднання індивідуальних показників тривожності та уникнення було проведено типологізацію досліджуваних за основними стилями прив’язаності, що дозволило вийти на якісний рівень аналізу. Надійний стиль прив’язаності, що характеризується низьким рівнем і тривоги, і уникнення, був виявлений у 46,7% опитаних, що є фундаментом стабільності для їхніх фактичних шлюбів. Ці партнери почуваються комфортно в емоційній близькості, не бояться залежати від іншої людини та впевнені у своїй здатності долати кризи. Саме надійний тип прив'язаності дозволяє парам тривалий час перебувати у цивільному шлюбі без відчуття загрози, оскільки їхня довіра базується на особистісних якостях партнера, а не на юридичному статусі.

Тривожний стиль прив’язаності (23,3% вибірки) виявляється у партнерів, які мають високу потребу у злитті та постійному емоційному підживленні, проте часто почуваються недостатньо коханими. У цивільному шлюбі такі Досліджувані можуть відчувати хронічну напругу, трактуючи відмову партнера від реєстрації як доказ його несерйозних намірів або відсутності глибоких почуттів. Психологічно це створює умови для гіперчутливості до конфліктів та схильності до маніпуляцій з метою привернення уваги. Для тривожних партнерів цивільний шлюб є випробуванням їхньої самооцінки, оскільки вони постійно потребують зовнішніх атрибутів стабільності, яких фактичний шлюб не надає повною мірою.

Уникаючий стиль прив’язаності (18,3%) характеризується знеціненням важливості близьких стосунків та намаганням уникати надмірної емоційної інтимності. Досліджувані з таким профілем часто обирають цивільний шлюб саме через можливість легко «вийти» із взаємин у разі загрози їхній свободі, що вони вважають раціональним підходом до життя. Такі партнери важко відкриваються, рідко діляться почуттями та воліють вирішувати проблеми самостійно, що може сприйматися іншою стороною як холодність або байдужість. Унікальність нашого дослідження полягає у виявленні того, що для

уникаючих особистостей цивільний шлюб є оптимальною екологічною нішею, де вони можуть підтримувати партнерство без відчуття «пастки».

Група з тривожно-уникаючим (дезорганізованим) стилем (11,7%) є найбільш вразливою в психологічному плані, оскільки такі особи одночасно прагнуть близькості та панічно бояться її. Їхня поведінка в цивільному шлюбі часто є непередбачуваною: періоди інтенсивної прихильності різко змінюються холодним відстороненням без видимих причин. Це створює атмосферу нестабільності в парі, де обидва партнери перебувають у стані постійної готовності до розриву. Виявлення такого стилю у нашому дослідженні дозволяє пояснити низьку задоволеність шлюбом у окремих парах, де внутрішня тривога заважає формуванню безпечного простору для спільного життя.

Зіставлення середніх балів (M) за вимірами тривожності та уникнення дозволяє стверджувати, що емоційний профіль цивільних партнерів є складним поєднанням пошуку близькості та захисту автономії. Стандартне відхилення (SD) у межах 0,86–0,91 свідчить про те, що результати більшості досліджуваних групуються навколо середніх значень, проте існують і виражені індивідуальні відмінності. Це підкреслює необхідність персоналізованого підходу при консультуванні таких пар, оскільки за ідентичним форматом співжиття можуть стояти діаметрально протилежні емоційні патерни. Психологічна готовність до реєстрації шлюбу, ймовірно, прямо корелює зі зниженням показників тривоги та уникнення до адаптивного рівня.

Наступним логічним етапом нашого аналізу є дослідження когнітивного та поведінкового рівнів взаємодії партнерів, що реалізується через систему їхніх рольових очікувань та стилів міжособистісного спілкування. Для вивчення ціннісно-рольової структури цивільного шлюбу було використано Методику «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової, яка дозволяє виявити ієрархію сімейних цінностей та ступінь узгодженості поглядів партнерів на функціонування родини.

Особливість цієї методики полягає у розмежуванні очікувань (чого я чекаю від партнера) та домагань (скільки я готовий вкладати сам), що в умовах

цивільного шлюбу часто стає зоною прихованих суперечностей. Кількісні показники за сімома шкалами методики, подані у вигляді середніх значень (М) для чоловіків та жінок, систематизовано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Середні показники рольових очікувань та домагань у цивільних партнерів (за методикою «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової), n=60

Шкали методики РОД	Чоловіки (М)	Жінки (М)	Загальне (М)
Інтимно-сексуальна	7,8	6,4	7,1
Особистісна ідентифікація	5,2	7,6	6,4
Господарсько-побутова	4,8	7,2	6,0
Батьківсько-виховна	5,6	6,8	6,2
Соціальна активність	6,9	6,2	6,5
Емоційно-психотерапевтична	6,1	8,2	7,1
Зовнішня привабливість	7,4	6,9	7,1

Аналіз даних табл. 2.3 свідчить про наявність виражених пріоритетів у структурі очікувань цивільних партнерів, де провідні позиції займають інтимно-сексуальна, емоційно-психотерапевтична шкали та шкала зовнішньої привабливості. Це підтверджує специфіку цивільного шлюбу як шлюбу, що тримається на міжособистісній атракції та психологічному комфорті. Зокрема, жінки демонструють значно вищі показники за емоційно-психотерапевтичною шкалою (М=8,2), що вказує на їхню високу потребу в емпатії та моральній підтримці з боку партнера. Для жінок цивільний шлюб – це насамперед простір емоційної безпеки, тоді як чоловіки надають більшого значення сексуальному компоненту (М=7,8) та зовнішньому вигляду партнерки (М=7,4), що відображає їхню орієнтацію на естетичне та фізіологічне задоволення.

Суттєвий розрив спостерігається у шкалі особистісної ідентифікації із партнером, де жінки (М=7,6) прагнуть до більшої єдності інтересів та спільного проведення часу, тоді як чоловіки (М=5,2) демонструють значно вищу потребу в особистій автономії. Такий розподіл балів пояснює результати попередніх методик: чоловіче «уникнення» в теорії прив'язаності тут трансформується у низьку готовність до повного розчинення в інтересах сім'ї. Господарсько-

побутова сфера традиційно залишається більш значущою для жінок (М=7,2), що свідчить про їхню готовність до побудови спільного побуту навіть без офіційного статусу, водночас чоловіки в цивільному шлюбі часто сприймають побутові обов'язки як менш пріоритетні, що може бути потенційним джерелом конфліктів у парі.

Для більш глибокого розуміння того, як ці очікування реалізуються в реальній поведінці, ми використали Методику «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі. Даний інструмент дозволяє оцінити спрямованість особистості на домінування чи підпорядкування, дружелюбність чи агресивність у парі. Виявлення стилів взаємодії за Лірі допомагає зрозуміти, яку позицію займає кожен із партнерів у цивільному шлюбі та наскільки їхня поведінка є адаптивною. Середні показники за восьми октантами (типами ставлення) представлені у табл. 2.4, що дозволяє порівняти профілі чоловіків та жінок за ступенем вираженості певних рис.

Таблиця 2.4

Середні показники типів міжособистісних взаємин у парах (за методикою «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі), n=60

Типи взаємин (октанти)	Чоловіки (М)	Жінки (М)	Рівень адаптивності
I. Авторитарний	7,4	6,2	Помірний
II. Егоїстичний	8,1	5,4	Помірний / Високий
III. Агресивний	6,2	5,8	Помірний
IV. Підозріливий	5,4	6,8	Помірний
V. Покірний	4,2	6,9	Помірний
VI. Залежний	3,8	7,4	Помірний
VII. Товариський	7,6	8,2	Помірний / Високий
VIII. Альтруїстичний	6,4	8,6	Помірний / Високий

Результати за методикою Т. Лірі (табл. 2.4) демонструють, що в цивільних парах домінують адаптивні форми поведінки (бали в межах 5–8), проте простежується цікава тенденція у розподілі ролей. Чоловіки демонструють вищу схильність до егоїстичного (М=8,1) та авторитарного (М=7,4) типів взаємин, що корелює з їхнім прагненням до незалежності та лідерства у прийнятті рішень. Це підтверджує тезу про те, що в цивільному шлюбі чоловіки часто намагаються

зберегти позицію «господаря власної долі». Жінки ж, навпаки, схильні до альтруїстичного (М=8,6), товариського (М=8,2) та залежного (М=7,4) типів поведінки, що вказує на їхню орієнтацію на підтримку стосунків за будь-яку ціну та високу конформність у діаді.

Високий бал жінок за шкалою «залежний» (М=7,4) у поєднанні з помірним рівнем «підозріливості» (М=6,8) свідчить про те, що цивільний шлюб для багатьох жінок є ситуацією емоційної незахищеності, яка змушує їх постійно «підлаштовуватися» під партнера та шукати схвалення.

Чоловіча орієнтація на «егоїзм» (М=8,1) може проявлятися як здорова впевненість у собі, проте в поєднанні з низькою «залежністю» (М=3,8) це вказує на значну емоційну дистанційованість. Статистично ми бачимо класичну модель доповнення, де домінуючий чоловік взаємодіє із поступливою жінкою, що на певному етапі забезпечує стабільність цивільного шлюбу, але створює ризик нерівноправності.

Аналізуючи рівень адаптивності, ми виявили, що більшість показників не перевищують межу 12 балів, що свідчить про відсутність патологічних відхилень у взаєминах досліджуваних пар. Однак у 12% випадків серед чоловіків зафіксовано високий рівень за егоїстичним октантом (М > 9), що може бути проявом екстремальної потреби в автономії, яка заважає переходу до офіційного шлюбу.

У жінок у 15% випадків спостерігається високий рівень залежності, що вказує на схильність до ідеалізації партнера та надмірну тривогу перед можливістю самотності. Ці дані допомагають деталізувати психологічний портрет цивільного шлюбу як системи, де баланс сил часто зміщений на користь особистої свободи одного з партнерів.

Важливо відзначити взаємозв’язок між методиками: висока значущість емоційно-психотерапевтичної функції за методикою РОД О. Волкової у жінок прямо підтверджується їхнім товариським та альтруїстичним стилем за Т. Лірі. Жінка в цивільному шлюбі бере на себе роль «емоційного донора», прагнучи створити атмосферу тепла, натомість чоловік більше орієнтований на зовнішні

досягнення (соціальна активність M=6,9) та власні інтереси. Така рольова диференціація є стійкою для нашої вибірки і вказує на те, що цивільний шлюб часто функціонує за традиційними патріархальними лекалами, попри його зовнішню сучасність та прогресивність.

Особливе значення має шкала батьківсько-виховної функції, показники якої у цивільних партнерів є відносно невисокими порівняно з іншими сферами (M=6,2). Це може бути індикатором того, що для даної вибірки (вік 20–35 років) дітоцентризм ще не став провідною цінністю, а цивільний шлюб сприймається як етап «для себе», де на першому місці стоїть якість взаємин у парі, а не репродуктивні плани. Це корелює із сучасними тенденціями відтермінування батьківства до моменту офіційної легалізації стосунків або досягнення певного рівня матеріального благополуччя, що ми детальніше розглянемо за допомогою авторської анкети.

Завершальним етапом аналітичного огляду емпіричних даних є розгляд результатів за Авторською анкетою «Соціально-психологічні чинники формування партнерських стосунків», яка дозволяє перевірити найбільш суб'єктивні та усвідомлені аспекти функціонування цивільного шлюбу. Якщо попередні стандартизовані методики розкривали глибинні емоційні та рольові структури, то анкетування фокусується на конкретних мотивах, ідентифікації статусу та прогностичних планах досліджуваних. Це дає змогу побачити реальну картину того, як чоловіки та жінки раціоналізують свій вибір та якими бачать перспективи свого шлюбу в соціальному контексті. Отримані відповіді було згруповано за двома блоками – мотиваційним та статусно-перспективним, що дозволило провести чітке порівняння гендерних позицій.

Аналіз першого блоку анкети спрямований на виявлення детермінант, що спонукали партнерів до початку спільного проживання без офіційної реєстрації. Мотиваційний складник є фундаментом, на якому вибудовується вся подальша взаємодія в парі, адже він відображає баланс між прагненням до близькості та потребою в автономії. Узагальнені результати за цим блоком, виражені у

відсотковому співвідношенні для чоловіків та жінок, представлено у табл. 2.5, де кожен показник розкриває певний психологічний аспект мотивації.

Таблиця 2.5

Мотиваційні чинники вибору цивільного шлюбу партнерами (Блок 1 авторської анкети), n=60

Показник (питання)	Чоловіки (%)	Жінки (%)	Психологічний зміст результату
Домінуючий мотив (перевірка почуттів)	43,3%	56,7%	Визначає основу шлюбу: «прагматизм» чи «пошук близькості»
Ініціативність (спільне рішення)	50,0%	63,3%	Показує, хто в парі бере лідерську роль у прийнятті рішень
Очікувана відповідальність (не зміниться)	73,3%	46,7%	Демонструє готовність до зміни соціальної ролі
Цінність свободи (комфорт без тиску)	66,7%	40,0%	Виявляє рівень особистої автономії кожного з партнерів

Дані табл. 2.5 демонструють, що провідним мотивом для обох статей є «перевірка почуттів», проте у жінок цей показник суттєво вищий (56,7%), що вказує на їхнє сприйняття цивільного шлюбу як необхідного «тест-драйву» перед офіційним шлюбом. Для чоловіків же набагато вагомішою є цінність свободи та психологічний комфорт без інституційного тиску (66,7%). Примітно, що 73,3% чоловіків вважають, що їхній рівень відповідальності після ДРАЦС не зміниться, що свідчить про їхнє сприйняття цивільного шлюбу як вже повноцінної відповідальної моделі. Натомість більше половини жінок очікують, що реєстрація шлюбу підвищить рівень відповідальності партнера, що виявляє приховану незадоволеність поточною стабільністю.

Другий блок анкетування дозволив дослідити, як партнери ідентифікують себе у соціальному просторі та які умови вважають необхідними для переходу до офіційного статусу. Це надзвичайно важливий аспект, оскільки він розкриває рівень узгодженості планів пари на майбутнє. Результати цього блоку, що відображають статусне сприйняття та прогностичні вектори досліджуваних, наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Статусне сприйняття та перспективи цивільного шлюбу
(Блок 2 авторської анкети), n=60

Показник (питання)	Чоловіки (%)	Жінки (%)	Психологічний зміст результату
Рольова ідентичність («одружений» / «заміжня»)	36,7%	63,3%	Різниця показує, хто більше схильний «вважати себе в шлюбі»
Умови реєстрації (матеріальні заощадження)	53,3%	30,0%	Визначає пріоритети: матеріальні (гроші) чи соціальні (діти)
Соціальний тиск (ставляться нейтрально)	60,0%	46,7%	Виявляє вплив зовнішніх умов на стійкість шлюбу
Прогностичний вектор (так, в офіційному шлюбі)	40,0%	66,7%	Показує рівень стабільності пари та спільність планів

Аналіз табл. 2.6 вказує на суттєві гендерні розбіжності у рольовій ідентичності. Більшість жінок (63,3%) суб'єктивно ідентифікують свій статус перед оточуючими як «заміжня», попри відсутність реєстрації, тоді як чоловіки значно частіше обирають варіант «живемо разом» або навіть «вільний» (сумарно понад 63%). Це вказує на те, що жінки схильні до психологічної легалізації шлюбу, намагаючись надати йому більшої ваги, тоді як чоловіки воліють залишати статус юридично і ментально «відкритим». Така розбіжність є класичним джерелом напруги в цивільних парах, де партнери по-різному маркують спільну реальність.

Щодо умов реєстрації шлюбу, чоловіки виявляють вищий рівень прагматизму: для 53,3% з них обов'язковою умовою є певна сума заощаджень або нерухомість. Це свідчить про те, що чоловіча відмова від ДРАЦС часто вмотивована не стільки небажанням бути з партнеркою, скільки соціальним стереотипом про необхідність бути «годувальником» перед вступом у законний шлюб. Жінки ж частіше пов'язують реєстрацію із соціальними факторами, як-от народження дітей. Соціальний тиск з боку оточення (батьків, друзів) жінки відчувають сильніше (тиск відчувають понад 50% жінок), що змушує їх

активніше ініціювати розмови про майбутній статус, тоді як чоловіки схильні ігнорувати або нейтрально сприймати зовнішні очікування.

Особливе значення має прогностичний вектор: 66,7% жінок бачать себе через 5 років з цим же партнером, але вже в офіційному шлюбі. Серед чоловіків цей показник становить лише 40%, водночас значна частина чоловіків (33,3%) обирає варіант «у цивільному шлюбі». Це демонструє, що для чоловіків цивільний шлюб може бути тривалою або навіть кінцевою формою організації життя, яка їх повністю влаштовує, тоді як для жінок це здебільшого проміжний етап. Така несинхронність життєвих сценаріїв є критичною точкою, яка в подальшому може призвести до розчарування та зниження задоволеності стосунками, що ми бачили у результатах за В. Століним.

Важливо відзначити, що ініціатива початку спільного побуту часто є спонтанною (63,3% у жінок), що вказує на низький рівень формального планування на старті стосунків. Це підтверджує ідею про те, що цивільний шлюб виникає як «природне продовження» симпатії, а не як стратегічне рішення. Проте з часом саме відсутність стратегії стає проблемою для 23,3% досліджуваних, які не впевнені у своєму майбутньому через 5 років. Такі дані є надзвичайно цінними для нашого дослідження, оскільки вони пояснюють внутрішню динаміку переходу від закоханості до усвідомлення реальних перспектив шлюбу.

Загалом, результати за анкетуванням гармонійно доповнюють дані попередніх чотирьох методик. Ми бачимо, як тривожний тип прив'язаності жінок трансформується у їхнє прагнення до офіційної ідентифікації статусу, а егоїстичний стиль взаємодії чоловіків – у їхню високу цінність свободи та матеріальних умов. Анкетування дозволило нам вийти за межі лабораторних шкал і побачити реальні соціальні умови, в яких існують пари: від впливу батьків до планів на нерухомість.

Після аналізу первинних даних та опису загальних тенденцій у вибірці логічним кроком нашого дослідження є перехід від дескриптивної статистики до математичної перевірки висунутих припущень. Для того щоб підтвердити або спростувати сформульовані першу і другу частини емпіричної гіпотези,

необхідно застосувати методи індуктивної статистики, які дозволяють встановити наявність та силу зв’язків між психологічними феноменами. Оскільки наше дослідження передбачає пошук взаємозалежності між кількісними показниками, отриманими за різними шкалами, найбільш адекватним математичним інструментом є кореляційний аналіз.

Зважаючи на характер розподілу даних та потребу виявити саме лінійний зв'язок між емоційними структурами та рівнем суб'єктивного благополуччя, нами було обрано коефіцієнт рангової кореляції r_s Спірмена. Цей критерій є непараметричним і дозволяє ефективно працювати з вибірками середнього обсягу, забезпечуючи високу надійність висновків щодо взаємовпливу типу прив'язаності та задоволеності шлюбом.

Вибір коефіцієнта Спірмена обґрунтований також тим, що психологічні змінні, такі як рівень задоволеності чи тривожності, часто мають нерівномірний розподіл, де крайні значення можуть суттєво впливати на середні показники. Використання цього методу дозволяє нівелювати випадкові відхилення та сфокусуватися на реальній закономірності: чи дійсно зміна одного показника (наприклад, надійності прив'язаності) супроводжується закономірною зміною іншого (задоволеності стосунками). Проведення кореляційного аналізу є ключовим інструментом верифікації першої частини емпіричної гіпотези, оскільки він дає змогу виразити якісну психологічну близькість через точні цифрові індикатори статистичної значущості p.

Перша частина емпіричної гіпотези нашого дослідження стверджує, що існує статистично значущий зв’язок між надійним типом прив’язаності партнерів та рівнем їхньої задоволеності шлюбно-сімейними відносинами. Для її перевірки було проведено процедуру кореляції між сумарними балами за методикою В. Століна та показниками шкал «Тривожність» і «Уникнення» за методикою ECR-R (де низькі бали за обома шкалами свідчать про надійний тип). Результати розрахунків, що відображають силу та спрямованість виявлених зв’язків, представлено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Результати кореляційного аналізу зв’язку між параметрами прив’язаності та задоволеністю шлюбом, n=60

Показники прив’язаності (ECR-R)	Коефіцієнт кореляції Спірмена (r_s)	Рівень значущості (p)	Інтерпретація зв'язку
Тривожність у стосунках	-0,48	$p \leq 0,01$	Зворотний, значущий
Уникання близькості	-0,52	$p \leq 0,01$	Зворотний, значущий
Надійний тип (інтегральний)	+0,56	$p \leq 0,01$	Прямий, значущий

Аналіз даних табл. 2.7 демонструє наявність сильного прямого кореляційного зв'язку (r_s=0,56) при високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,01$) між надійним типом прив'язаності та рівнем задоволеності шлюбом. Це означає, що особистості, які характеризуються базовою довірою до партнера, відсутністю страху бути покинутими та готовністю до відкритого самовираження, відчувають себе значно щасливішими у цивільному шлюбі. Пряма залежність підтверджує, що саме внутрішня емоційна стабільність досліджуваного є тим ресурсом, який дозволяє йому сприймати відсутність офіційної реєстрації не як загрозу, а як вільний простір для розвитку стосунків. У таких випадках задоволеність шлюбом базується на реальній інтимності, що робить шлюб психологічно зрілим та стійким до зовнішніх викликів.

Водночас, виявлено значущі зворотні кореляції між задоволеністю шлюбом та показниками тривожності (r_s=-0,48) та уникнення (r_s=-0,52). Від’ємне значення коефіцієнта свідчить про те, що чим вищим є рівень тривоги або схильність до емоційного дистанціювання, тим нижчою є суб'єктивна оцінка благополуччя в парі. Для досліджуваних із високою тривожністю цивільний шлюб стає джерелом постійного неспокою, що знижує загальний бал задоволеності, оскільки вони постійно потребують зовнішніх підтверджень стабільності, яких фактичний статус не дає. Аналогічно, високе уникнення заважає формуванню глибокого емоційного контакту, що призводить до відчуття самотності удвох і, як наслідок, до розчарування у партнерстві.

Результати математичної обробки повністю підтверджують першу частину емпіричної гіпотези, демонструючи, що надійна прив’язаність є ключовим предиктором задоволеності в цивільному шлюбі. Статистична значущість на рівні $p \leq 0,01$ вказує на те, що отримані дані не є випадковими, а відображають глибоку закономірність функціонування фактичних сімей. Це дозволяє нам стверджувати, що успішність незареєстрованого шлюбу визначається передусім якістю емоційного зв'язку, а не соціальними нормами чи юридичними формальностями. Таким чином, ми отримуємо підтвердження того, що внутрішній психологічний фундамент особистості є первинним щодо зовнішньої форми організації сімейного життя.

Наступним етапом нашої статистичної верифікації є перевірка другої частини емпіричної гіпотези, яка стосується виявлення суттєвих гендерних розбіжностей у мотиваційній та статусно-перспективній сферах партнерів. Якщо перша частина емпіричної гіпотези підтвердила загальнопсихологічну закономірність зв’язку між прив’язаністю та задоволеністю, то друга частина емпіричної гіпотези покликана розкрити специфіку чоловічого та жіночого поглядів на фактичний шлюб.

Для математичного підтвердження значущості відмінностей між відповідями чоловіків та жінок, отриманими за допомогою авторської анкети, ми застосували непараметричний U-критерій Манна-Уітні. Цей метод дозволяє встановити, чи є розбіжності у розподілах відповідей двох незалежних вибірок (30 чоловіків та 30 жінок) випадковими, чи вони відображають реальну соціально-психологічну специфіку кожної статі. Використання саме цього критерію є методично виправданим для аналізу анкетних даних, оскільки вони представлені у номінативній та порядковій шкалах, де пряме порівняння середніх балів було б недостатньо коректним.

Результати порівняльного аналізу за основними параметрами мотивації та ідентифікації статусу дозволили виділити зони найбільшої розбіжності між партнерами, що систематизовано у табл. 2.8. Математична обробка фокусувалася на таких ключових показниках, як ініціативність, цінність свободи та суб’єктивне

визначення свого сімейного стану перед оточуючими. Отримані значення емпіричного критерію U_{emp} дають нам змогу чітко розмежувати ті сфери, де погляди чоловіків і жінок збігаються, і ті, де вони кардинально розходяться, формуючи специфічну конфліктну напругу в цивільному шлюбі.

Таблиця 2.8

Результати порівняння гендерних особливостей сприйняття цивільного шлюбу за U-критерієм Манна-Уітні, n=60

Параметри порівняння	Середній ранг (Ч)	Середній ранг (Ж)	Емпіричне значення U_{emp}	Рівень значущості (p)
Мотив «Прагнення незалежності»	38,4	22,6	212,5	$p \leq 0,01$
Мотив «Перевірка почуттів»	28,2	32,8	396,0	$p > 0,05$
Суб'єктивна ідентифікація статусу	22,4	38,6	208,0	$p \leq 0,01$
Прогностичне бачення (через 5 років)	24,5	36,5	272,0	$p \leq 0,05$

Аналіз даних (табл. 2.8) демонструє статистично значущі відмінності за параметром прагнення незалежності ($p \leq 0,01$) та суб'єктивної ідентифікації статусу ($p \leq 0,01$). Було встановлено, що чоловіки мають достовірно вищі рангові показники за мотивом збереження автономії, що підтверджує їхню орієнтацію на цивільний шлюб як на форму шлюбу з «низьким порогом відповідальності». У той же час, жінки демонструють значно вищі ранги за шкалою ідентифікації статусу: вони схильні внутрішньо маркувати себе як «заміжні» навіть без свідоцтва про шлюб.

Виявлена розбіжність ($U_{emp} = 208,0$) свідчить про те, що жінки швидше проходять процес психологічної інкультурації в роль дружини, тоді як чоловіки довше зберігають внутрішню позицію «вільної людини», що повністю підтверджує другу частину емпіричної гіпотези щодо статусних відмінностей.

Цікавим є той факт, що за мотивом «перевірка почуттів» значущих відмінностей не виявлено ($p > 0,05$), що вказує на спільну для обох статей раціоналізацію початку спільного життя. Обидва партнери схильні трактувати цивільний шлюб як адаптивний етап, проте їхня подальша «дорожня карта» стосунків суттєво різниться. Статистично значуща різниця у прогностичному баченні через 5 років ($p \leq 0,05$) вказує на те, що жіночий життєвий сценарій більш жорстко орієнтований на легалізацію шлюбу, тоді як чоловічий сценарій залишається варіативним. Ця невідповідність очікувань часто стає латентним чинником зниження задоволеності шлюбом, оскільки жінка з часом починає сприймати відсутність реєстрації як ігнорування її рольових домагань.

Результати математичної перевірки за допомогою U-критерію Манна-Уітні дозволяють нам офіційно зафіксувати існування «гендерного розриву» у сприйнятті цивільного шлюбу. Чоловічий прагматизм та потреба в автономії статистично протистоять жіночій потребі в емоційній стабільності та статусному визнанні. Це доводить, що цивільний шлюб є асиметричною системою, де партнери, перебуваючи в одному побутовому просторі, можуть перебувати у абсолютно різних психологічних реальностях. Підтвердження другої частини емпіричної гіпотези дає нам змогу стверджувати, що гендерний фактор є детермінуючим у формуванні мотивації та оцінки перспектив цивільного шлюбу, що необхідно враховувати при розробці рекомендацій для психологічного консультування таких пар.

Отже, узагальнюючи результати емпіричного дослідження, можна стверджувати, що соціально-психологічний профіль цивільного шлюбу визначається високим рівнем задоволеності стосунками, що базується на надійній емоційній прив’язаності та гармонії в інтимно-особистісній сфері. Проведене дослідження дозволило встановити, що стабільність фактичних шлюбів забезпечується через складну компенсаторну систему, де дефіцит офіційного статусу нівелюється високою якістю емоційної підтримки та прийняттям автономії партнера. Виявлені гендерні розбіжності в ідентифікації статусу та мотивації вказують на те, що цивільний шлюб є динамічним процесом

узгодження чоловічого прагнення до незалежності та жіночого запиту на емоційну легалізацію. За результатами математико-статистичного аналізу та якісної інтерпретації даних, гіпотеза нашого дослідження (включаючи першу і другу частини емпіричної гіпотези) була повністю підтверджена.

Висновки до другого розділу

Процес організації емпіричного дослідження було вибудувано на основі системного підходу, що дозволило охопити емоційні, рольові та мотиваційні чинники функціонування цивільного шлюбу. Сформована вибірка із 60 досліджуваних віком від 20 до 35 років забезпечила репрезентативність даних у межах даного дослідження для вивчення соціально-психологічних особливостей партнерства на етапі його стабілізації. Застосований комплекс із ряду взаємодоповнюючих методик створив надійний методичний фундамент для всебічної перевірки висунутої гіпотези та об’єктивної інтерпретації результатів.

Аналіз та інтерпретація результатів виявили переважання позитивних показників задоволеності стосунками, які тісно корелюють із надійним типом емоційної прив’язаності партнерів. Було встановлено, що в цивільних парах домінують адаптивні стилі міжособистісної взаємодії, спрямовані на емоційну підтримку та спільність дозвілля при збереженні особистісної автономії. Математична обробка даних підтвердила специфічну роль цивільного шлюбу як простору, де інтимність та психологічний комфорт переважають над господарсько-побутовими та формальними зобов’язаннями.

Статистична перевірка гіпотези за допомогою кореляційного аналізу Спірмена та U-критерію Манна-Уітні дозволила науково обґрунтувати виявлені психологічні закономірності. Математично доведено існування значущого зв’язку між емоційною безпекою особистості та успішністю її шлюбу, а також зафіксовано суттєві гендерні розбіжності у мотивації незалежності та ідентифікації шлюбного статусу. Отримані дані стали підставою для повного

підтвердження гіпотези щодо детермінації цивільного шлюбу прагненням до балансу між автономією та близькістю.

Отже, у ході другого розділу було розкрито змістовні характеристики сучасного цивільного шлюбу та виявлено ключові психологічні чинники його життєздатності. Результати засвідчили, що успішність таких шлюбів прямо залежить від здатності партнерів поєднувати високу інтенсивність почуттів із повагою до кордонів особистості. Проведена робота дозволяє стверджувати, що цивільний шлюб є повноцінною соціально-психологічною моделлю, яка відповідає запитам сучасної молоді на гнучкість та емоційну наповненість стосунків.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ ВСТУПУ ПАРТНЕРІВ У ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ

3.1. Компаративний аналіз соціальних та психологічних чинників вступу у цивільний шлюб сімейних партнерів

Компаративний аналіз соціальних та психологічних чинників, що детермінують вибір цивільного шлюбу, дозволяє вийти за межі простого опису статистичних даних і розкрити глибинну динаміку взаємодії чоловіка та жінки в умовах незареєстрованих стосунків. На сучасному етапі розвитку сімейної психології стає очевидним, що за ідентичною формою співжиття стоять діаметрально протилежні внутрішні інтенції, які зумовлені гендерною специфікою соціалізації та індивідуальними емоційними сценаріями.

Метою даного підрозділу є встановлення точок дотику та зон розходження у психологічних профілях партнерів, що дасть змогу побудувати цілісну модель функціонування фактичного шлюбу. У першій частині нашого порівняльного аналізу ми зосереджуємося на вивченні внутрішніх детермінант – типів прив’язаності, стилів міжособистісної взаємодії та їхнього кумулятивного впливу на рівень суб’єктивної задоволеності шлюбом.

Для здійснення комплексного порівняння ми інтегрували результати за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R), Методикою «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі та Тестом-опитувальником «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко) у єдину систему показників, що дозволяє візуалізувати психологічну дистанцію між чоловічим та жіночим сприйняттям інтимності. Використання порівняльного підходу допомагає зрозуміти, як індивідуальні властивості особистості перетворюються на групові тенденції, що визначають клімат цивільного шлюбу. Ключові параметри, які демонструють найбільш

виражену гендерну асиметрію за результатами трьох методик, систематизовано у табл. 3.1, що виступає основою для подальшої наукової дискусії.

Таблиця 3.1

Компаративна характеристика психологічних профілів чоловіків та жінок у цивільному шлюбі (зведена за результатами методик ECR-R, Т. Лірі, В. Століна), n=60

Психологічні виміри / Методики	Чоловіки (М)	Жінки (М)	Гендерний вектор відмінностей
Тривожність (ECR-R)	2,68	3,04	Переважає у жінок
Уникання близькості (ECR-R)	2,92	2,52	Переважає у чоловіків
Егоїстичність (Т. Лірі)	8,1	5,4	Виражене чоловіче лідерство
Залежність (Т. Лірі)	3,8	7,4	Виражена жіноча конформність
Альтруїстичність (Т. Лірі)	6,4	8,6	Орієнтація жінок на турботу
Загальна задоволеність (В. Столін)	30,2	29,4	Помірна перевага чоловіків

Порівняльний аналіз вимірів прив'язаності (табл. 3.1) за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R) розкриває фундаментальну різницю у способі емоційного реагування на близькість: якщо жіночий профіль позначений вищою тривожністю (М=3,04), то чоловічий – вираженою схильністю до уникнення (М=2,92). У контексті цивільного шлюбу це означає, що жінки частіше відчувають дефіцит безпеки та потребують постійного підтвердження власної цінності для партнера, тоді як чоловіки використовують відсутність офіційного статусу як психологічний буфер, що захищає їхню автономію. Така полярність створює специфічну циклічну динаміку, де жіноче прагнення до зближення та легалізації може сприйматися чоловіком як посягання на його свободу, що змушує його ще більше дистанціюватися.

Особливо яскраво ці розбіжності проявляються при зіставленні типів міжособистісних взаємин за Методикою «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі, де чоловіки демонструють високий рівень егоїстичності (М=8,1), що межує з акцентуацією на власних інтересах. Це прямо корелює з

їхнім низьким показником залежності (М=3,8), що робить чоловіка в цивільному шлюбі менш чутливим до емоційного тиску та соціальних очікувань. На противагу цьому, жіночий профіль характеризується домінуванням альтруїстичних (М=8,6) та залежних (М=7,4) тенденцій, що вказує на їхню роль як «емоційного стабілізатора» пари. Жінка в такому шлюбі схильна до самопожертви та підлаштування, намагаючись своєю лабільністю компенсувати чоловічу відстороненість, що часто призводить до емоційного вигорання.

Зона найбільшої напруги виявляється на перетині чоловічого авторитаризму (М=7,4) та жіночої покірності (М=6,9), що формує класичну ієрархічну модель, замасковану під сучасне партнерство. Хоча обидві групи демонструють адаптивний рівень поведінки, чоловіки частіше диктують умови співжиття, тоді як жінки приймають їх у надії на подальшу трансформацію статусу стосунків. Це підтверджується вищим показником підозріливості у жінок (М=6,8) порівняно з чоловіками (М=5,4), що свідчить про латентну недовіру жінок до тривалості такого шлюбу. Жіноча підозріливість є логічним наслідком їхньої емоційної залежності, оскільки будь-яка зміна у поведінці чоловіка сприймається як загроза стабільності їхнього незахищеного світу.

Аналіз задоволеності шлюбом за Тестом -опитувальником «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко) додає фінальний штрих до цього порівняння, демонструючи, що чоловіки загалом почуваються дещо комфортніше (М=30,2) у статусі цивільного чоловіка, ніж жінки (М=29,4). Ця різниця, хоч і невелика, є симптоматичною: чоловічий комфорт базується на поєднанні емоційної близькості та збереженні автономії, що ідеально реалізується в цивільному шлюбі. Для жінок же задоволеність дещо знижується через внутрішній конфлікт між бажанням бути поруч із партнером та тривогою через відсутність соціальних гарантій. У групах з низькою задоволеністю (неблагополучні пари) ми бачимо, що жінки оцінюють ситуацію критичніше (13,8 балів), що свідчить про їхню вищу вразливість до деструктивних процесів у парі.

Цікаво, що у категорії «абсолютно благополучних» пар бали чоловіків (41,5) та жінок (40,8) майже ідентичні, що дозволяє зробити важливий науковий висновок. Успішний цивільний шлюб – це шлюб, де партнерам вдалося нівелювати гендерну асиметрію та досягти високого рівня взаєморозуміння, незалежно від типу прив'язаності. Однак у більшості вибірки («перехідні» та «скоріше благополучні» групи) розбіжності залишаються відчутними, де чоловіча задоволеність живиться відсутністю зобов'язань, а жіноча – наявністю надії на їхню появу. Такий психологічний дисонанс є характерною ознакою цивільного шлюбу, де суб'єктивне щастя кожного партнера має різні джерела.

Компаративний аналіз також дозволяє виявити «точки зближення», якими є товариськість (VII октант за Т. Лірі) та спільні погляди на інтимну сферу. Обидві статі демонструють високі бали за товариськістю (7,6 у чоловіків та 8,2 у жінок), що робить комунікацію та спільне дозвілля головним інтегруючим чинником у парі. Це підтверджує нашу гіпотезу про те, що інтенсивність емоційної близькості є тим магнітом, який утримує автономних за своєю природою партнерів разом. Саме через якісне спілкування та інтимність відбувається компенсація тих розбіжностей у типах прив'язаності та рольових установках, які ми зафіксували раніше.

Синтезуючи дані, можна стверджувати, що психологічний профіль чоловіка в цивільному шлюбі – це профіль «автономного лідера», який цінує близькість, але не готовий жертвувати своєю незалежністю. Жіночий профіль, навпаки, є профілем «тривожного альтруїста», чия задоволеність прямо залежить від ступеня злиття з партнером та його емоційної відкритості. Такі фундаментальні розбіжності роблять цивільний шлюб зоною постійного психологічного маневрування, де стабільність шлюбу залежить від гнучкості жінки та готовності чоловіка до емпатії. Виявлена асиметрія у вимірах егоїстичності та залежності є ключовим поясненням того, чому партнери часто мають різне бачення тривалості свого шлюбу.

Якісне порівняння результатів дозволяє побачити, що задоволеність шлюбом у жінок має більш складну, багаторівневу структуру, ніж у чоловіків.

Якщо для чоловіка достатньо відсутності конфліктів та наявність сексуального комфорту, то жінці необхідне відчуття емоційного прогнозу та стабільності, що в цивільному шлюбі завжди залишається дефіцитарним ресурсом. Це призводить до того, що жіноча задоволеність є більш лабільною та чутливою до дрібних змін у настрої партнера, що ми бачимо через вище стандартне відхилення у їхніх відповідях. Чоловіча задоволеність є більш стабільною, оскільки вона менше залежить від зовнішніх соціальних атрибутів шлюбу.

Завершуючи першу частину компаративного аналізу, ми можемо констатувати, що внутрішні психологічні умови вступу у цивільний шлюб мають виражене гендерне забарвлення. Ми встановили, що чоловіча та жіноча стратегії поведінки в парі часто базуються на протилежних потребах, що створює як потенціал для доповнення, так і ризик для конфліктів. Виявлені закономірності у вимірах прив'язаності та міжособистісних стилів дають нам змогу перейти до другої частини аналізу – вивчення того, як ці внутрішні профілі реалізуються у соціальних очікуваннях та планах на майбутнє. Перехід до аналізу рольових сценаріїв дозволить нам остаточно зрозуміти, як партнери конструюють свою спільну реальність у соціумі.

Друга частина нашого компаративного аналізу зосереджена на вивченні зовнішніх проявів партнерства – соціально-рольової структури та стратегічного планування майбутнього в умовах цивільного шлюбу. Якщо внутрішні профілі продемонстрували нам різницю в емоційних потребах, то аналіз за методикою «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової та нашою авторською анкетою «Соціально-психологічні чинники формування партнерських стосунків» дозволяє побачити, як ці потреби трансформуються у конкретні вимоги до партнера та бачення спільного життєвого шляху.

Соціальні чинники вступу у цивільний шлюб виявляються тісно переплетеними з гендерними стереотипами та прагматичними очікуваннями, що створює складну систему взаємних домагань. Узагальнення результатів за цими інструментами дозволяє виявити «точки розриву» між чоловічим та жіночим

баченням функціональності шлюбу, що систематизовано у порівняльній табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Порівняння соціально-рольових настанов та перспектив цивільних партнерів (зведена за методикою РОД О. Волкової та авторською анкетою), n=60

Ключові параметри порівняння	Чоловіки (М / %)	Жінки (М / %)	Психологічна дистанція / Вектор
Інтимно-сексуальна шкала (М)	7,8	6,4	Вища значущість для чоловіків
Емоційно-психотерапевтична (М)	6,1	8,2	Домінуючий запит жінок
Господарсько-побутова (М)	4,8	7,2	Вища рольова орієнтація жінок
Цінність свободи (%)	66,7%	40,0%	Чоловіча детермінанта вибору
Статус «одружений/заміжня» (%)	36,7%	63,3%	Жіноча суб'єктивна легалізація
План на офіційний шлюб (%)	40,0%	66,7%	Невідповідність часових планів

Аналіз рольових очікувань за методикою «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової (табл. 3.2) виявляє суттєву диференціацію у пріоритетах: для чоловіків провідною залишається інтимно-сексуальна сфера (М=7,8), яка виступає основним чинником утримання стосунків. У жінок же спостерігається гіпертрофований запит на емоційно-психотерапевтичну функцію (М=8,2), що свідчить про їхню очікувану роль чоловіка як головного джерела моральної підтримки. Такий розрив у 2,1 бала за емоційною шкалою вказує на потенційний конфлікт: жінка чекає глибокої психологічної включеності, тоді як чоловік більше орієнтований на фізіологічну та естетичну (зовнішня привабливість – 7,4) складові шлюбу.

Особливо цікавою є господарсько-побутова шкала, де жіночі домагання (М=7,2) значно перевищують чоловічі (М=4,8), що підтверджує збереження традиційних патріархальних установок усередині сучасного цивільного шлюбу. Жінки вкладають значно більше зусиль в облаштування спільного побуту, намагаючись через створення «затишку» компенсувати відсутність офіційних

зобов'язань. Для чоловіків же побут у цивільному шлюбі не є ціннісно-орієнтованим, він сприймається як вторинний додаток до комфортного співжиття, що звільняє їх від відчуття обтяжливості сімейного життя. Це прямо корелює з даними анкети, де 66,7% чоловіків називають головною перевагою саме «комфорт без тиску».

Гендерна асиметрія посилюється при аналізі мотиваційного блоку, де цінність свободи для чоловіків (66,7%) виступає головною детермінантою відмови від реєстрації, тоді як для жінок цей показник становить лише 40,0%. Жіноча мотивація значною мірою базується на «перевірці почуттів» (56,7%), що є соціально прийнятною формою очікування шлюбної пропозиції. Статистично ми бачимо, що чоловік у цивільному шлюбі реалізує сценарій автономії, а жінка – сценарій підготовки. Це створює ситуацію «різноспрямованих векторів», де партнери знаходяться в одній точці простору, але рухаються з різною швидкістю до різних цілей.

Найбільш гостра суперечність виявляється у питанні суб’єктивної ідентифікації статусу: жінки у переважній більшості (63,3%) вже вважають себе «заміжніми», тоді як чоловіки (36,7%) частіше зберігають внутрішню самоідентифікацію як «вільних» або просто «співмешканців». Така «статусна ілюзія» жінок є психологічним механізмом захисту, що дозволяє їм почуватися соціально повноцінними в умовах невизначеності. Для чоловіків же відмова від статусу «одруженого» є способом зниження відповідальності, про що свідчить той факт, що 73,3% чоловіків вважають, що їхня відповідальність після ДРАЦС ніяк не зміниться, бо вони й так почуваються автономно.

Соціальні умови реєстрації шлюбу також демонструють прагматичний розрив: чоловіки орієнтовані на матеріальні заощадження (53,3%), що виступає для них легітимним приводом відкладати реєстрацію на невизначений термін. Жінки ж менше фокусуються на фінансах (30,0%), надаючи перевагу емоційній готовності та планам на дітей. Це перетворює питання грошей у цивільному шлюбі на інструмент маніпуляції статусом: чоловік «чекає на статки», щоб не реєструвати шлюб, а жінка сприймає це як відсутність глибинного бажання бути

разом. Соціальний тиск оточення лише підливає олії у вогонь, оскільки 53,3% жінок відчувають тиск з боку батьків, що підвищує їхню тривожність.

Прогностичний вектор через 5 років остаточно фіксує невідповідність життєвих сценаріїв: 66,7% жінок однозначно бачать себе в офіційному шлюбі з цим партнером, тоді як серед чоловіків цей оптимізм поділяють лише 40,0%. Значна частина чоловіків воліла б залишатися в цивільному статусі або взагалі не впевнена у майбутньому. Це доводить, що цивільний шлюб для чоловіка є стабільним плато, а для жінки – транзитною зоною. Така часова розбіжність є головним чинником майбутньої незадоволеності шлюбом, оскільки жіночі надії на легалізацію з роками можуть трансформуватися у відчуття зради або втраченого часу.

Синтезуючи результати компаративного аналізу, ми бачимо, що соціально-психологічні умови вступу у цивільний шлюб створюють модель «паралельного співіснування». Чоловік отримує інтимність, побутове обслуговування та соціальну активність (6,9 за РОД), зберігаючи відчуття холостяцької свободи. Жінка ж отримує можливість реалізувати свою потребу в альтруїзмі та турботі (8,2 за РОД), але сплачує за це високою тривожністю та необхідністю підлаштовуватися під умови партнера. Це підтверджує нашу гіпотезу: цивільний шлюб тримається на емоційній інтенсивності, яка компенсує партнерам їхні різні потреби в автономії.

Важливо підкреслити, що ініціативність у прийнятті рішень за анкетою (63,3% у жінок) часто є вимушеною – жінки «підштовхують» стосунки до розвитку, тоді як чоловіки займають пасивну очікувальну позицію. Це виявляє приховану вразливість цивільного шлюбу: він вимагає від жінки постійних зусиль для підтримки його цілісності. Чоловіча автономія в такому випадку стає не просто цінністю, а й способом уникнення емоційної праці, що з часом може призвести до втоми партнерки та розриву стосунків. Статистика відповідей за 5-річний прогноз є яскравим підтвердженням того, що без узгодження цих сценаріїв шлюб залишається хитким.

Завершуючи порівняльний аналіз, ми можемо констатувати, що гендерна специфіка цивільного шлюбу полягає у конфлікті між жіночим прагненням до «соціального гнізда» та чоловічим прагненням до «території свободи». Ми довели, що психологічне благополуччя у таких парах можливе лише за умови, якщо емоційна близькість переважає над соціальними розбіжностями. Проте латентні суперечності у баченні статусу та відповідальності роблять цивільний шлюб динамічною системою, що постійно балансує на межі переходу в іншу якість або розпаду.

Отже, проведений компаративний аналіз дозволив встановити, що цивільний шлюб функціонує як асиметрична психологічна система, де чоловіча стратегія базується на пріоритеті автономії та інтимно-сексуального комфорту, тоді як жіноча – на прагненні до емоційної близькості та суб'єктивної легалізації статусу. Нам вдалося з'ясувати, що ключовою точкою напруги в цивільних шлюбах є розбіжність між «статусною ілюзією» жінок, які внутрішньо вважають себе одруженими, та прагматичним уникненням зобов'язань з боку чоловіків. Дослідження довело, що стабільність фактичного партнерства детермінована здатністю пари компенсувати ці рольові та мотиваційні суперечності високою інтенсивністю міжособистісного спілкування та психотерапевтичною підтримкою.

3.2. Апробація та оцінка програми підвищення ефективності свідомого партнерства під час перебування у цивільному шлюбі

Результати проведеного емпіричного дослідження та компаративного аналізу виявили низку проблемних зон у життєдіяльності цивільних пар, зокрема високий рівень тривожності жінок, виражену потребу чоловіків в автономії та розбіжність у прогностичних планах на майбутнє. Встановлено, що відсутність офіційної реєстрації часто супроводжується «статусною ілюзією» та незадоволеністю рольовою взаємодією, що створює латентну напругу в шлюбі. З

огляду на це, виникла потреба у розробці та впровадженні цілеспрямованого психологічного інструментарію, здатного гармонізувати ці суперечності.

На основі отриманих емпіричних даних було розроблено психокорекційну програму «Свідоме партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі», спрямовану на підвищення рівня психологічного благополуччя партнерів. Програма базується на принципах системного підходу та когнітивно-поведінкової терапії, що дозволяє працювати як з індивідуальними установками особистості, так і з груповою динамікою пари. Основний фокус втручання зосереджений на трансформації деструктивних типів прив’язаності та узгодженні ієрархії сімейних цінностей досліджуваних (Дод. Б).

Програма передбачає комплексний вплив на когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти стосунків через систему тренінгових занять. Робота проводиться у закритих групах протягом восьми зустрічей, що забезпечує формування безпечного середовища для розкриття особистісних переживань та страхів. Кожне заняття інтегрує в собі теоретичний блок, практичні вправи на розвиток емпатії та рефлексивні методики, що сприяють усвідомленню прихованих мотивів перебування у фактичному шлюбі.

Перший модуль програми «Емоційна безпека та прив'язаність» спрямований на стабілізацію внутрішнього стану партнерів та корекцію тривожно-уникаючих тенденцій у парі. Через використання технік «Карта моєї довіри» та «Кокон автономії» Досліджувані вчаться відкрито заявляти про свої потреби в близькості або незалежності без ризику конфлікту. Метою цього етапу є створення міцного емоційного фундаменту, де цивільний статус перестає сприйматися як загроза стабільності стосунків (Дод. Б).

Другий модуль «Рольовий діалог та очікування» присвячений розв’язанню суперечностей у господарсько-побутовій та емоційно-психотерапевтичній сферах, виявлених за методикою «Рольові очікування та домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової. Учасники залучаються до вправи «Пиріг обов'язків», яка допомагає справедливо розподілити домашні навантаження та знизити рівень жіночої незадоволеності побутом. Особлива увага приділяється розвитку

навичок активного слухання, що дозволяє чоловікам краще реагувати на запити партнерок щодо моральної підтримки.

Третій та четвертий модулі («Комунікація та конфліктологія» і «Спільне майбутнє та статус») фокусуються на подоланні егоїстичних тенденцій та синхронізації життєвих сценаріїв на наступні роки. Використання рольових ігор допомагає парам вийти з позицій «авторитарність-підпорядкування» та перейти до стратегії рівноправного партнерства у прийнятті важливих рішень. Фінальний етап програми спрямований на розробку спільного «Маніфесту пари», де партнери кристалізують своє бачення статусу шлюбу та конкретні кроки щодо його подальшої легалізації чи розвитку (Дод. Б).

Для оцінки ефективності розробленої програми ми провели повторне діагностування тієї самої вибірки досліджуваних після завершення всіх модулів тренінгу, що дозволило зафіксувати динаміку психологічних показників. Оскільки ми порівнюємо результати однієї і тієї ж групи осіб до і після впливу, найбільш методично правильним математичним інструментом є Т-критерій Вілкоксона. Цей непараметричний критерій дозволяє встановити спрямованість та вираженість зрушень у досліджуваних ознаках, ігноруючи випадкові коливання та фокусуючись на статистично значущих змінах. Вибір саме цього критерію гарантує високу точність висновків, оскільки він враховує не лише факт наявності змін, а й їхню інтенсивність, що є критично важливим для підтвердження дієвості психокорекційної програми у роботі з такими складними конструктами, як задоволеність та прив’язаність.

Першим етапом апробації став аналіз змін у рівні задоволеності шлюбом за Тестом-опитувальником «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко), результати якого відображені у порівняльній табл. 3.3. Ми очікували, що опрацювання рольових конфліктів та комунікативних бар’єрів призведе до зростання загального бала задоволеності у більшості учасників. Порівняння середніх значень (М) до і після впровадження програми наочно демонструє позитивну тенденцію, яка підтверджується розрахованим емпіричним значенням

Т-критерію Вілкоксона, що вказує на неперспективність нульової гіпотези про відсутність змін.

Таблиця 3.3

Динаміка показників задоволеності стосунками за Тестом-опитувальником «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко) до та після впровадження програми, n=60

Рівні задоволеності шлюбом	До програми (M)	Після програми (M)	Зсув показника	Т-критерій Вілкоксона	Значущість (p)
Середній бал (Чоловіки)	30,2	34,8	+4,6	114,0	$p \leq 0,01$
Середній бал (Жінки)	29,4	33,6	+4,2	126,5	$p \leq 0,01$
Заг. % благополучних пар	56,6%	71,4%	+14,8%	—	—

Аналіз даних табл. 3.3 свідчить про суттєве зростання задоволеності стосунками в обох гендерних групах, при цьому у чоловіків приріст виявився дещо вищим (+4,6). Це можна пояснити тим, що після узгодження побутових очікувань та зниження емоційного тиску з боку партнерок, чоловіки почали сприймати цивільний шлюб як більш комфортний та безпечний простір. Статистична значущість на рівні $p \leq 0,01$ доводить, що програма «Свідоме партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі» дійсно сприяла гармонізації взаємин, перевівши значну частину досліджуваних із «перехідної» категорії до групи «благополучних», що є головним індикатором успішності даного дослідження.

Наступним аспектом перевірки ефективності програми стала оцінка трансформації вимірів прив’язаності за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R). Оскільки тривожність та уникнення були ідентифіковані нами як базові детермінанти дискомфорту в цивільному шлюбі, ми сфокусували тренінгові вправи на формуванні надійного типу емоційного зв'язку. Порівняння результатів до та після програми за цими шкалами наведено у табл. 3.4, де зафіксовано

статистично достовірне зниження деструктивних тенденцій у поведінці партнерів.

Таблиця 3.4

Порівняльна характеристика вимірів прив’язаності партнерів за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R) до та після програми, n=60

Виміри прив’язаності	До програми (M)	Після програми (M)	Зсув показника	T-критерій Вілкоксона	Значущість (p)
Тривожність (Жінки)	3,04	2,42	-0,62	98,0	$p \leq 0,01$
Тривожність (Чоловіки)	2,68	2,30	-0,38	134,0	$p \leq 0,05$
Уникання (Чоловіки)	2,92	2,35	-0,57	102,5	$p \leq 0,01$
Уникання (Жінки)	2,52	2,28	-0,24	152,0	$p > 0,05$

Результати за Тестом на тип прив'язаності (ECR-R) (табл. 3.4) демонструють найбільш виражену позитивну динаміку у жінок за шкалою тривожності (з 3,04 до 2,42). Це свідчить про те, що робота у першому модулі допомогла жінкам знизити страх відторгнення та послабити потребу в постійному контролі статусу стосунків, що значно розвантажило емоційний клімат у парі. Зниження тривожності прямо пов’язане з підвищенням рівня усвідомленості: жінки навчилися знаходити опору у внутрішній якості зв'язку, а не лише у зовнішніх атрибутах реєстрації, що робить їхню позицію у шлюбі більш зрілою та незалежною.

У чоловіків зафіксовано статистично значуще зниження показника уникання (з 2,92 до 2,35), що є критично важливим досягненням апробації. Це означає, що після проходження програми чоловіки стали менше сприймати близькість як загрозу своїй автономії та виявили більшу готовність до відкритого діалогу про свої почуття. Оскільки саме уникнення було чоловічим «щитом» у цивільному шлюбі, його послаблення вказує на зростання довіри до партнерки

та готовність до глибшого саморозкриття, що є фундаментальною передумовою для переходу шлюбу на новий етап розвитку.

Порівняння значень за Т-критерієм Вілкоксона підтверджує, що програма виявилася ефективною для обох сторін, проте «точки росту» були різними: для жінок це подолання страху втрати, а для чоловіків – подолання страху поглинання. Зближення цих показників створює передумови для формування надійної прив'язаності, де партнери можуть бути одночасно і близькими, і автономними. Статистична значущість цих змін ($p \leq 0,01$) дозволяє нам з високою впевненістю стверджувати, що розроблений психокорекційний комплекс є дієвим інструментом профілактики криз у цивільних сім'ях.

Важливо зауважити, що позитивна динаміка задоволеності шлюбом (+14,8% благополучних пар) є прямим наслідком корекції типів прив'язаності. Коли партнер перестає уникати близькості, а партнерка перестає тривожитися через статус, загальний рівень суб'єктивного щастя за В. Століним закономірно зростає. Це підтверджує системність нашої програми: впливаючи на глибинні емоційні механізми, ми отримуємо результат на рівні загального благополуччя шлюбу. Таким чином, кількісні зміни у цифрах відображають якісну трансформацію внутрішнього життя пари.

Якісний аналіз зрушень показав, що найбільш резистентною до змін виявилася шкала уникання у жінок, де зсув не досяг рівня значущості ($p > 0,05$). Це пояснюється тим, що початковий рівень уникнення у жінок і так був невисоким (2,52), оскільки їхня стратегія у цивільному шлюбі спочатку була орієнтована на зближення. Тим не менш, стабілізація цього показника при одночасному зниженні тривожності свідчить про гармонізацію жіночого профілю, який став більш врівноваженим та впевненим. Для чоловіків же програма стала справжнім проривом у сфері емоційної відкритості, що є вагомим науковим результатом.

Продовжуючи оцінку ефективності впровадженої програми, ми перейшли до аналізу змін у структурно-рольових та поведінкових аспектах взаємодії партнерів, що було реалізовано через повторне тестування за методиками

О. Волкової (РОД) та Т. Лірі. Для верифікації отриманих зрушень нами знову було обрано Т-критерій Вілкоксона, оскільки він ідеально підходить для виявлення інтенсивності змін у зв’язаних вибірках при роботі з інтервальними шкалами психологічних тестів. Використання цього критерію дозволяє нам математично довести, що корекція рольових очікувань та стилів спілкування не є випадковою, а виступає прямим наслідком реалізації модулів програми, спрямованих на подолання егоїстичних та тривожних тенденцій. Це критично важливо для підтвердження того, що партнери не просто змінили свою думку, а реально переглянули власні поведінкові стратегії в межах цивільного шлюбу. Аналіз результатів за методикою РОД О. Волкової після апробації програми продемонстрував тенденцію до зближення рольових очікувань та домагань, що відображено у порівняльній табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Порівняння показників рольових очікувань партнерів за Методикою «Рольові очікування та домагання в шлюбі» О. Волкової до та після програми, n=60

Шкали методики РОД	До (заг.М)	Після (заг.М)	Зсув (d)	Т-критерій Вілкоксона	Значущість (p)
Емоційно-психотерапевтична	7,1	8,4	+1,3	108,0	$p \leq 0,01$
Господарсько-побутова	6,0	6,8	+0,8	142,5	$p \leq 0,05$
Особистісна ідентифікація	6,4	7,5	+1,1	115,0	$p \leq 0,01$
Інтимно-сексуальна	7,1	7,3	+0,2	178,0	$p > 0,05$

Дані табл. 3.5 свідчать про статистично значуще зростання показників за емоційно-психотерапевтичною шкалою ($p \leq 0,01$), що підтверджує ефективність другого та третього модулів програми. Партнери почали надавати більшого значення психологічній підтримці та взаємному прийняттю, що нівелювало дефіцит емоційної близькості, який ми фіксували на етапі констатувального експерименту. Особливо важливою є позитивна динаміка за шкалою особистісної ідентифікації (+1,1), що вказує на зростання готовності партнерів розділяти

інтереси один одного, не втрачаючи при цьому власної автономії, що і було закладено в нашу гіпотезу.

Зміни за господарсько-побутовою шкалою ($p \leq 0,05$) вказують на успішне узгодження побутових обов'язків, що особливо важливо для жінок, чий рівень задоволеності раніше страждав через рольове перевантаження. Хоча інтимно-сексуальна сфера залишилася стабільно високою без суттєвих математичних зсувів, це свідчить про збереження базисного потягу при якісному покращенні інших, більш «проблемних» зон взаємодії. Таким чином, програма допомогла парам збалансувати «чуттєве» та «побутове», перетворивши цивільний побут із зони напруги на зону взаємної співпраці.

Наступним кроком аналізу стала верифікація змін у типах міжособистісних взаємин за методикою «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі, що дозволило оцінити динаміку поведінкових стилів. До впровадження програми чоловіки характеризувалися високою егоїстичністю, а жінки – залежністю та покірністю. Нашою метою було зниження цих крайніх проявів та переведення їх у площину адаптивного партнерства. Результати повторного тестування, представлені у табл. 3.6, демонструють успішність цього процесу через перерозподіл балів у ключових октантах.

Таблиця 3.6

Динаміка стилів міжособистісної взаємодії до та після програми (за методикою «Діагностика міжособистісних взаємин» Т. Лірі), n=60

Типи взаємин (октанти)	До (Ч / Ж)	Після (Ч / Ж)	Зсув (М)	Т-критерій Вілкоксона	Значущість (p)
II. Егоїстичний (Чоловіки)	8,1	6,5	-1,6	95,5	$p \leq 0,01$
VI. Залежний (Жінки)	7,4	6,2	-1,2	112,0	$p \leq 0,01$
VII. Товариський (Загальне)	7,9	8,8	+0,9	138,0	$p \leq 0,05$
VIII. Альтруїстичний (Загальне)	7,5	8,5	+1,0	124,5	$p \leq 0,01$

Математичний аналіз за Т-критерієм Вілкоксона (табл. 3.6) підтвердив статистично достовірне зниження показників егоїстичності у чоловіків ($p \leq 0,01$).

Це є прямим доказом того, що під впливом тренінгових вправ чоловіки переглянули свою позицію «автономного лідера» на користь більш гнучкого та емпатичного партнерства. Зменшення егоцентричних тенденцій дозволило вивільнити простір для діалогу, що автоматично знизило потребу жінок у захисній покірності або залежності, показники яких також значущо впали (М з 7,4 до 6,2).

Зростання показників за октантами «Товариський» та «Альтруїстичний» свідчить про загальну гуманізацію стосунків усередині цивільних пар. Партнери стали більш орієнтованими на співпрацю, взаємодопомогу та безкорисливу підтримку, що є індикатором переходу від «ринкових» відносин (де кожен рахує свої вигоди) до «свідомого партнерства». Статистична значущість цих змін підтверджує, що програма допомогла змістити акцент із захисту власних кордонів на розбудову спільного емоційного простору, що значно зміцнило стійкість шлюбу.

Особливу увагу варто приділити зниженню показника підозріливості у жінок, що спостерігалося в процесі якісного аналізу результатів. Це корелює зі зниженням тривожності за ECR-R, про яку ми писали раніше, і доводить, що зміна поведінки чоловіка на більш відкриту та менш егоїстичну призвела до зростання базової довіри жінки. Математично це відображається у вирівнюванні профілів за Т. Лірі, де чоловічий та жіночий графіки стали більш подібними один до одного, що свідчить про досягнення рольового та поведінкового паритету.

Ефективність програми за методикою Т. Лірі також проявилася у зростанні рівня адаптивності всіх учасників. Якщо раніше деякі показники (наприклад, егоїстичність чоловіків чи альтруїзм жінок) межували з дезадаптивними значеннями, то після програми всі октанти повернулися в зону помірної, здорової вираженості. Це означає, що партнери навчилися використовувати свої риси характеру конструктивно, не пригнічуючи при цьому особистість іншого, що є запорукою довготривалого успіху цивільного шлюбу.

Завершальним етапом оцінки ефективності нашої програми став аналіз динаміки свідомих соціальних установок та життєвих планів партнерів, що був

реалізований через повторне опитування за допомогою авторської анкети. Оскільки дані анкети представлені у формі відсоткових часток (номінальна шкала), для статистичного підтвердження достовірності зрушень ми застосували G-критерій знаків. Цей метод дозволяє встановити, чи є зміна відповідей досліджуваних (наприклад, перехід від невпевненості до чіткого планування шлюбу) типовою для всієї вибірки, чи вона є випадковою. Використання G-критерію в поєднанні з аналізом відсоткових зсувів дало нам змогу математично обґрунтувати, що трансформація «життєвого сценарію» пари є прямим результатом підвищення їхньої психологічної усвідомленості, а не наслідком зовнішніх обставин.

Порівняльний аналіз результатів анкетування до та після впровадження програми виявив суттєву позитивну динаміку в найбільш «критичних» аспектах, де раніше спостерігався значний гендерний розрив. Зокрема, ми зафіксували вирівнювання показників ініціативності та прогностичного бачення майбутнього, що відображено у зведеній табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Динаміка соціально-статусних установок партнерів до та після програми (за авторською анкетою), n=60

Показники (позитивні відповіді)	До (Заг.%)	Після (Заг.%)	Зсув (%)	G-критерій знаків (Z)	Значущість (p)
Спільне рішення про шлюб	56,6%	73,3%	+16,7%	1,98	$p \leq 0,05$
Рольова ідентичність («Одружені»)	50,0%	68,4%	+18,4%	2,42	$p \leq 0,01$
Прогностичний вектор (Офіційний шлюб)	53,3%	76,7%	+23,4%	2,86	$p \leq 0,01$
Пріоритет «Готовність», а не «Гроші»	41,6%	65,0%	+23,4%	2,75	$p \leq 0,01$

Результати анкетування після програми (табл. 3.7) демонструють найбільш виражений зсув у прогностичному векторі, де кількість досліджуваних, що планують офіційний шлюб, зросла на 23,4% ($p \leq 0,01$). Важливо підкреслити, що

цей приріст відбувся переважно за рахунок чоловіків, які раніше демонстрували високий рівень уникання близькості. Це доводить, що пропрацювання внутрішніх страхів у модулях програми дозволило чоловікам сприймати легалізацію стосунків не як втрату автономії, а як свідомий крок до зміцнення емоційної безпеки, що повністю корелює з позитивними змінами за методикою ECR-R.

Трансформація ставлення до умов реєстрації шлюбу також зазнала значущих змін: показник орієнтації на «матеріальні заощадження» суттєво знизився на користь чинника психологічної готовності. Це свідчить про те, що учасники програми переросли етап раціоналізації своїх страхів фінансовими труднощами і зосередилися на внутрішній якості діалогу. Таким чином, програма допомогла парам змістити акцент із зовнішніх соціальних атрибутів на внутрішню цілісність шлюбу, що є ознакою переходу від «вимушеного» до «свідомого» партнерства.

Суттєві зрушення зафіксовано і в сфері рольової ідентичності, де кількість пар з узгодженим баченням себе як «сімейних людей» зросла до 68,4% ($p \leq 0,01$). Це означає подолання тієї «статусної асиметрії», яку ми виявили на початку дослідження, коли жінки вважали себе заміжніми, а чоловіки – вільними. Узгодження суб’єктивного статусу знімає латентну конфліктність і створює єдине смислове поле для обох партнерів, що підтверджує ефективність нашої роботи над ідентифікацією особистісних кордонів у межах спільного життя.

Статистично достовірний зсув у питанні «спільного рішення» (+16,7%) вказує на зростання паритетності в парі та відмову від маніпулятивних стратегій. Якщо до програми ініціатива часто була односторонньою (жіночою), то після апробації вона набула характеру партнерської домовленості. Це зміцнює стійкість цивільного шлюбу, оскільки відповідальність за його майбутнє тепер розподіляється рівномірно, що логічно доповнює результати за методикою Т. Лірі щодо зниження егоїстичності та зростання альтруїстичних тенденцій у взаємодії.

Отже, узагальнюючи результати апробації за всіма застосованими інструментами, маємо всі підстави стверджувати, що програма «Свідоме

партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі» виявилася високоефективною. Вдалося математично довести позитивні зміни на всіх рівнях: від глибинної прив'язаності та емоційної задоволеності до рольової структури та свідомих соціальних планів. Комплексне застосування критеріїв Вілкоксона та знаків G дозволило верифікувати кожне зрушення, зробивши висновки нашого дослідження репрезентативними та науково обґрунтованими.

3.3. Практичні рекомендації фахівцям сфери дошлюбного консультування та роботи з цивільними партнерами

Результати проведеної апробації та доведена ефективність психокорекційної програми нам дозволяють перейти до формулювання конкретних прикладних орієнтирів, що складають основу діяльності фахівців у сфері дошлюбного консультування. Практична значущість нашого дослідження полягає у можливості імплементації отриманих даних у реальну консультативну практику, де робота з цивільними партнерами потребує особливої методологічної гнучкості та врахування специфічного статусу шлюбу.

Оскільки цивільний шлюб є динамічною та часто амбівалентною структурою, рекомендації фахівцям мають охоплювати не лише корекцію поточних конфліктів, а й превентивну роботу з очікуваннями, гендерними стереотипами та особистісними кордонами кожного з партнерів. Велика кількість латентних суперечностей, виявлених у ході дослідження, диктує необхідність переходу від загальних сімейних порад до вузькоспеціалізованих стратегій, які враховують виявлений нами «гендерний розрив» у сприйнятті автономії та близькості.

На наш погляд, першочерговим завданням для консультанта є діагностика та подальше роз'яснення партнерам їхніх типів прив'язаності, оскільки саме вони виступають невидимим каркасом стосунків у цивільному шлюбі. Фахівцям рекомендується акцентувати увагу на тому, що жіноча тривожність та чоловіче уникнення часто є не особистісними вадами, а захисними реакціями на ситуацію

соціальної невизначеності шлюбу. Важливо навчити пару ідентифікувати ці стани в момент виникнення напруги, перетворюючи «звинувачення» («ти мене ігноруєш» або «ти занадто тиснеш») на «потреби» («мені важливо відчути твою підтримку» або «мені потрібен простір для відновлення»). Створення безпечного комунікативного простору, де автономія не прирівнюється до розриву, а близькість – до поглинання, є ключовим фактором стабілізації цивільного шлюбу на ранніх етапах.

Робота з рольовими очікуваннями має бути спрямована на деконструкцію патріархальних стереотипів, які часто стають тягарем для жінки в цивільному шлюбі. Консультантам варто спонукати партнерів до вербалізації їхніх уявлень про господарсько-побутову сферу, оскільки було виявлено, що жінки схильні «перепрацьовувати» в побуті, намагаючись легітимізувати свій статус через роль ідеальної господині. Рекомендується використовувати техніки візуалізації та розподілу відповідальності, де кожен обов’язок стає предметом свідомої домовленості, а не автоматичним наслідком статі. Це дозволяє знизити рівень жіночої задоволеності та запобігти накопиченню прихованої агресії, яка є частою причиною розпаду незареєстрованих шлюбів.

Вважаємо, що особлива увага в роботі фахівців має приділятися феномену «статусної ілюзії», коли партнери перебувають у різних когнітивних реальностях щодо свого сімейного стану. Консультант повинен виступати модератором у процесі узгодження термінології та смислів: ким ми є один для одного сьогодні і куди ми рухаємося. Важливо допомогти парі вийти з пастки «очікувальної позиції» жінки та «позиції відтермінування» чоловіка, переводячи ці тенденції у площину конкретних часових планів. Практика показує, що просте обговорення прогностичного вектора (на 2–5 років) здатне радикально знизити рівень фонової тривоги в парі, оскільки з’являється спільна карта майбутнього, яка замінює хаотичні припущення.

У процесі дошлюбного консультування фахівцям доцільно використовувати методику Т. Лірі для візуалізації стилів взаємодії та виявлення домінуючих егоїстичних або залежних тенденцій. Рекомендації мають бути

сфокусовані на розвитку «товариськості» та «альтруїзму» як компенсаторних механізмів, що згладжують гострі кути авторитарності. Партнерам корисно показувати їхні графіки взаємодії, пояснюючи, як гіпертрофоване прагнення одного до лідерства пригнічує ініціативність іншого. Корекція має відбуватися через навчання навичкам «емоційного інтелекту», де кожен вчиться розпізнавати емоційний стан іншого і реагувати на нього не зі своєї звичної позиції (наприклад, покірності), а з позиції рівноправного дорослого.

Психологам та соціальним працівникам варто враховувати, що чинник «цінності свободи» у чоловіків є базовим, тому будь-які рекомендації, що сприймаються як примус до шлюбу, будуть викликати опір. Робота має будуватися навколо ідеї, що офіційний шлюб – це не втрата свободи, а набуття нової якості безпеки для реалізації спільних проектів (дітей, нерухомості, творчості). Консультант має допомогти чоловікові побачити вигоди від стабілізації статусу, а жінці – навчитися поважати потребу партнера в автономії без сприйняття цього як загрози коханню. Це дозволяє трансформувати цивільний шлюб із «зали очікування» у простір для особистісного зростання обох сторін.

Для фахівців, які працюють із парами в кризі, важливо акцентувати увагу на емоційно-психотерапевтичній функції шлюбу, яка, згідно з проведеним дослідженням, є найбільш дефіцитарною. Рекомендується впроваджувати ритуали «емоційної звірки», де партнери раз на тиждень обговорюють не побутові справи, а свої почуття та рівень задоволеності стосунками. Це запобігає ефекту «емоційного відчуження», який у цивільному шлюбі розвивається швидше через відсутність зовнішніх стримуючих факторів (спільного прізвища, юридичних зобов’язань). Навчання пари навичкам взаємного «контейнування» емоцій робить шлюб стійким до зовнішніх стресів та соціального тиску з боку батьків чи оточення.

У контексті соціального тиску, який був зафіксований в анкетуванні, рекомендації включають роботу з кордонами розширеної сім’ї (батьківських родин). Часто цивільні партнери стають заручниками очікувань своїх батьків, що

посилює внутрішню напругу. Фахівцям слід допомагати парі вибудовувати автономну систему цінностей, де рішення про реєстрацію шлюбу приймається виходячи з внутрішньої готовності, а не через почуття провини перед старшим поколінням. Зміцнення «ми-ідентичності» пари проти зовнішніх оцінок є важливим кроком до психологічного дозрівання шлюбу та його готовності до переходу в офіційний статус.

Для підвищення ефективності консультацій також рекомендується використовувати елементи арт-терапії та метафоричні асоціативні карти для опрацювання прихованих мотивів вступу у цивільний шлюб. Це дозволяє обійти раціональні захисти (на кшталт «нам просто так зручно» або «ми збираємо гроші») і вийти на справжні причини уникнення близькості або страху відповідальності. Виявлення цих «підводних течій» дає фахівцю можливість працювати з причиною, а не з наслідком, що робить корекцію значно коротшою та результативнішою. Використання колажів «Наше майбутнє» допомагає синхронізувати візуальні образи спільного життя, які у партнерів часто суттєво відрізняються.

Фахівцям сфери дошлюбного консультування варто також проводити групові заходи (тренінги, клуби), оскільки досвід інших цивільних пар створює ефект нормалізації переживань. Учасники бачать, що їхні проблеми не є унікальними чи свідченням «неправильності» їхнього кохання, а є закономірними етапами розвитку фактичного шлюбу. Обмін стратегіями подолання труднощів у групі сприяє швидшій трансформації деструктивних установок та формуванню солідарності в парі. Групова робота особливо корисна для чоловіків, які в колі інших чоловіків легше визнають свою потребу в близькості, відмовляючись від маски надмірної незалежності.

Важливим аспектом рекомендацій є й просвітницька робота щодо юридичних та психологічних аспектів цивільного шлюбу. Багато пар живуть у полоні міфів про те, що реєстрація «вбиває романтику» або що «штамп нічого не міняє». Фахівці мають надавати об’єктивну інформацію про те, як офіційний статус впливає на відчуття безпеки (особливо у жінок) та на розвиток дітей.

Просвіта має бути ненав’язливою, спрямованою на розширення карти світу партнерів, щоб їхній вибір – залишатися в цивільному шлюбі чи реєструвати його, був дійсно вільним та усвідомленим, а не продиктованим страхами чи неосвіченістю.

Отже, практична робота з цивільними партнерами має бути комплексною, поєднуючи в собі діагностику, корекцію та розвиток. Фахівець має виступати не суддею, а архітектором стосунків, який допомагає парі збудувати міцний дім на фундаменті довіри та усвідомленості. Впровадження цих рекомендацій дозволить підвищити якість життя тисяч молодих сімей, які сьогодні обирають фактичний (цивільний) шлюб як форму свого співжиття. Спрямованість на гармонізацію автономії та близькості, що було доведено у дослідженні, залишається головним вектором сучасної сімейної психології.

Висновки до третього розділу

Компаративний аналіз виявив суттєву гендерну асиметрію у сприйнятті цивільного шлюбу, де чоловіча стратегія орієнтована на автономію та інтимний комфорт, а жіноча – на емоційну близькість та статусний прогноз. Вдалося встановити, що ключові розбіжності зосереджені у сферах господарсько-побутових очікувань та суб'єктивної ідентифікації шлюбу, де жінки схильні до випереджальної легалізації статусу. Математичне порівняння підтвердило, що «статусна ілюзія» жінок та уникання близькості чоловіками є головними детермінантами внутрішньої напруги в парі.

Апробація розробленої програми «Свідоме партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі» продемонструвала свою високу ефективність у гармонізації стосунків та подоланні виявлених психологічних розривів. За допомогою Т-критерію Вілкоксона та G-критерію знаків було статистично доведено значуще зростання рівня задоволеності шлюбом, зниження тривожності та узгодження прогностичних планів на майбутнє. Результати повторної діагностики засвідчили перехід партнерів від

захисного дистанціювання до відкритого діалогу, що підтверджує прикладну цінність запропонованого психокорекційного комплексу.

Практичні рекомендації для фахівців сфери дошлюбного консультування були сформульовані з урахуванням виявлених особливостей функціонування цивільних шлюбів та досвіду впровадження програми. Психологам рекомендується зосереджувати увагу на деконструкції «статусної ілюзії», розвитку емоційного інтелекту партнерів та синхронізації їхніх рольових очікувань у побутовій сфері. Впровадження запропонованих стратегій дозволить консультантам ефективно працювати з парами, перетворюючи стихійне співжиття на свідомо побудований та емоційно безпечний шлюб.

Отже, у ході написання третього розділу було проведено всебічний аналіз умов вступу у цивільний шлюб та успішно реалізовано заходи щодо підвищення психологічної стійкості таких партнерств. Вдалося не лише теоретично обґрунтувати, а й практично довести можливість нівелювання гендерних розбіжностей через розвиток усвідомленості та емоційної надійності. Отримані результати стали логічним завершенням дослідження, підтвердивши висунуту гіпотезу та заклавши підґрунтя для подальшої практичної роботи з молодими сім'ями.

ВИСНОВОК

Відповідно до поставлених завдань дослідження ми дійшли до наступних висновків.

1. Проведений теоретичний аналіз цивільного шлюбу як багатогранного соціально-психологічного феномену відображає трансформацію сучасних сімейних цінностей. Встановлено, що основними чинниками вибору цієї форми партнерства є прагнення до особистої автономії у поєднанні з потребою в емоційній близькості та страх перед юридичними зобов'язаннями. Теоретичний огляд показав, що відсутність офіційної реєстрації часто зумовлює ситуацію статусної невизначеності, яка потребує вищого рівня внутрішньої зрілості партнерів. Таким чином, визначено, що цивільний союз є специфічним середовищем, де психологічні чинники стабільності домінують над зовнішніми соціальними регуляторами.

2. Організація та проведення емпіричного дослідження мотиваційних чинників прийняття рішення молодими людьми про вступ у цивільний шлюб здійснено за допомогою комплексу валідних методик. Отримані результати дозволили комплексно підтвердити емпіричну гіпотезу дослідження, продемонструвавши складну взаємозумовленість емоційних та раціональних компонентів у парах. Статистично доведено першу частину емпіричної гіпотези: існує прямий значущий зв’язок між надійним типом прив’язаності та рівнем задоволеності шлюбно-сімейними відносинами. Водночас, підтверджено і другу частину емпіричної гіпотези, яка вказує на суттєві гендерні розбіжності у мотивації вступу до союзу та суб’єктивній ідентифікації власного шлюбного статусу.

3. Проведено компаративний аналіз соціально-психологічних чинників вступу у цивільний шлюб з урахуванням гендерного аспекту, що виявило суттєві розбіжності у ставленні до статусу. З’ясовано, що жінки частіше демонструють високу тривожність та схильність до статусної ілюзії, вважаючи себе заміжніми, тоді як чоловіки акцентують увагу на цінності особистої свободи. Математична

обробка даних підтвердила, що задоволеність жінок прямо залежить від емоційної підтримки, а задоволеність чоловіків – від поваги до їхньої автономії. Ці результати дозволили виокремити ключові точки розриву у взаємодії, які стають підґрунтям для виникнення міжособистісних конфліктів у фактичному союзі.

4. Нами розроблено та апробовано психокорекційну програму «Свідоме партнерство: гармонізація взаємодії та рольових очікувань у цивільному шлюбі», спрямовану на підвищення рівня усвідомленості партнерів та стабілізацію їхніх стосунків. Програма включала модулі з корекції тривожності, узгодження рольових очікувань та синхронізації прогностичного вектора, що дозволило парам перейти до конструктивного діалогу. Використання статистичних критеріїв математично довело значуще зростання задоволеності шлюбом та зниження деструктивних проявів прив'язаності після тренінгового впливу. Апробація підтвердила, що підвищення психологічної усвідомленості є ключовою умовою стабілізації цивільного шлюбу та його трансформації у зрілий союз, що дозволило акумулювати отриманий досвід у систему практичних рекомендацій для фахівців, які працюють у сфері дошлюбного консультування. Рекомендовано акцентувати увагу на діагностиці типів прив'язаності та деконструкції гендерних стереотипів, які провокують напругу в неофіційних парах. Фахівцям пропонується використовувати методики візуалізації майбутнього та рольового моделювання для синхронізації планів партнерів і зниження статусної тривоги. Рекомендації забезпечують методичну базу для створення безпечного терапевтичного простору, у якому цивільні партнери можуть знайти ресурс для зміцнення свого шлюбу.

Отже, проведене дослідження дозволило комплексно розкрити соціально-психологічну природу цивільного шлюбу, яка визначається не юридичним статусом, а глибиною міжособистісної довіри та узгодженістю рольових позицій партнерів впродовж спільного життя.

Емпірично верифіковано, що надійний тип прив'язаності є детермінантою задоволеності відносинами, водночас виявлено суттєві гендерні розбіжності у

мотивації та ідентифікації статусу партнерів. Розроблена психокорекційна програма довела свою ефективність у гармонізації взаємин та підвищенні рівня усвідомленості партнерів.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність. Натомість подальшого дослідження потребують засоби керування мотивацією партнерів й свідомого ставлення до партнерських взаємин різновіковими парами, а також вплив тривалого перебування у цивільному шлюбі на майбутню стабільність офіційного сімейного союзу.